

MAAKA'
Bakaang Tampara Doorenang
Jiisuu' Karistoo'koong
Kara Baavootunanka
Ane'kooning

1:1 Jiisuu' Pou'na' Kumponing Bakaang Muu'
 Sira'koo

3:7 Jiisuu' Bakanoo'nupoonge
 Aroo'aavaruu'na', Bane Bakaang Iri' Ooaara

6:7 Barevare-nupoonge Jiisuu' Papaaravau'na'
 Bane Bakaang Iri' Nauvuriko

8:22 Jiisuu'ke Bakaning Barevare-nupoong
 Nau-antavuru'na'

11:1 Jiisuu' Sisikeera Tora'antavai Dupisi'aako
 Napo' Domamparu'na'

Jiisuu' Pou'na' Kumponing
Bakaang Muu' Sira'koo

(1:1-3:6)

Jooni Minkinara Bakaang Daankinang
(Mat 3:1-12; Luk 3:1-9,15-17; Jon 1:19-28)

¹ Aung doorenang tampara Jiisuu' Karistoo',
 Kumponing Bauring-koong. ² Ee' tutumparu',
 Kumponinge urikamu' Aisaia' karantavuma~
 Karistoo' nauvuu'na' nari', Daari Meekung-koo
 aa'pumanoo'ka,

³ “Ee aung, ninge botoampaing nkaang kara-
 nka da'koo uro'ke tee taung maamu-
 antareruaing uroita'. Tee ee' pina'

otoaing, aulong narung naning-koong mee'bora' sirakamaa'koo bokuma aa'pumaang, 'Maamu-antaveriaing tee taung Oving bakaang. Koompevuriai poainavung.' ” (*Malakai 3:1; Aisaia' 40:3*)

⁴ Ee'noko dama'ke tee Jooni Minkinara tavo'kuu' teke mee'bora' sirakamaa'koo nantong ntong-koo minkivurima meeka'antavurima, minkunaa daankivurima. Aa'puriko', "Bere'darira ntong-koo minkirarima meeka'antarariaing ee'noko Kumponinge diikaning oraka' nkonanka tonta'deruriai."

⁵ Ee'noko ookara Judia'nameng-nupoong ee'noko Jerusalema'navuntu'nupoong beroko' Jooni bakaang kara taara-koo. Ee'noko biikaning orarananka sira'pariko ntong-koo minkivurima meeka'antavuriko' teie Joo'dani-nari-koo.

⁶ Tee Jooni Minkinara tee tamung mononopa' kaameli'koong dapo-koo nkonii' kurumparako' ee'noko dopa'noo'ke tokoarako'.* Ntaa' maa'uriko' ee'noko davainta pora'kooning naivuko'.

⁷ Ee'noko doorenampurima aa'puriko', "Naning ning-koo dama'due poaing aa'na' apoo'mui otoing iirakuta, doonge-taara~. Tee ee'nara poko aa'na' tampa' taaraveriai!

⁸ Ninge tamung ntong-koo minkirampima meeka'antarampimaang, teka teie deeko' Tanuaang Meekung ninka meeka'antaruriaing."

Joonie Jiisuu' Ntong-koo Minkie

* **1:6:** Teing nakaro-nupoong urikupoong tee' kurumpariko' Eliasi kurumparako'na', aarumo baka kirokai kontevoma.

Meeka'antavuiio' Sietani'ke Daua'uu'na'
 (Mat 3:13-17; 4:1-11; Luk 3:21-22; 4:1-13)

⁹ Ee'noko teing doong-koo kuunge Jiisuu' nanuu' Nasareti'keta, Kaaleli'nameng-koonoo'keta. Ee'noko Joonie ntong-koo minkivura meeka'antavuu' teka Joo'danikoo. ¹⁰ Ee'noko Joonie oovuiio' Jiisuu' ntong-eta doompeto daa'arako paning daate'aru', ee'noko Tanuaang Meekung kuukuu'pina' siarara pou' Jiisuu'koo dau. ¹¹ Ee'noko kara auromparu' paning-eta aa'puma, "Da' tee nnuring ninge piaaramaung, ee'noko ning aung-koo aa'na' dotumaramaung." ¹² Ee'noko teketa namu'ke Tanuaang Meekunge Jiisuu' mee'bora' sirakamaa'koo tukovuu'. ¹³ Teke otoko, karenaumo kivora doong tankinuu' Sietani'ke teka daua'uko. Ee'noko kau'karenaumo biikonanka ninka nari' otoroko', bera tee batei oparako koosinunankai porora puring-antavau'.

*Jiisuu' Pora Tavi' Kapa'nuka Karenaumo Boku-
 vuru'na' Tee Siompaava'naang*
 (Mat 4:12-22; Luk 4:14-15; 5:1-11)

¹⁴ Teketa' Eeroti'ke Jooni Minkinara kiimatanava-koo dai'uiio' Jiisuu' Kaaleli'nameng-koo† doorenang tampara daankivurima nanuu', ¹⁵ Aa'purima, "Batei enang dupearing ee'noko Kumponing bakaang muu' tee enang due' poing. Orara aarumo siperira Kumponing narung bakaang doorenang tampara masika'antaveriai."

¹⁶ Jiisuu' Kaaleli'naru'koo miiringe nanuma Saimoni' namainta Aanduru' oovuretu' sionung

† **1:14:** Temeng Eeroti' tarevuko'nameng.

dua'ureko teru'koo, ai' temainta tee tavi' baranka. ¹⁷ Ee'noko Jiisuu'ke aa'puretu', "Poreta ning siomereai, nantoong baranka deeng-antarampeaina'." ¹⁸ Ee'noko namu'ke tee beekaang sionung sipureta Jiisuu' siompuretu'. ¹⁹ Teketa napo' oki'noo' nanura Jeemisi namainta Jooni, Siebedi baurinketa, oovuretu' bakaasi-koo otoroko sionung pate'aama. ²⁰ Ee'noko namu'ke bokuvuretu'. Ee'noko beuma Siebedi sipureta bakaasi-koo pakupaku-nupoong ninka otoroko Jiisuu' siompuretu'.

*Jiisuu' Pankaing Pina' Karoma Ma'naang
Bata'uu'na'
(Luk 4:31-37)*

²¹ Ee'noko Kapaneume'navuntu'koo nanau'. Ee'noko Doong Uaana'mung Jiisuu' pava dootuu'nava-koo koinura teka kara nau-antavuru'. ²² Ee'noko nantoong aa'na' ta'nimpariru' tee-koo bakaang nau-anta-koo, kara bakaang purinto' deempario', teing-pina' boto naunuka-pina' deea'. ²³ Ee'noko teke biikaang pava dootuu'koo naning ma'naang orara-po'nung otoko!. ²⁴ Teie uiarama aa'puu', "Jiisuu', Nasareti'nung, arekee' nkomerii'naang? Da' ee nii' orari-anta-koo poing? Ninge noru'dansi o'nong da' Kumponing-etaing Naning Meekung." ²⁵ Teka Jiisuu'ke tee aka'puma aa'puu', "Kareauka' ee'noko da' teieta bakoraravai." ²⁶ Ee'noko teie ma'naange tee naning aa'na' bokuma nuanua-antavura teieta bakoaru'. ²⁷ Ee'noko ookara aa'na' ta'nimpariru' ee'noko tana'eema aa'paako', "Aing ee, aming tavo'kui? Aung pa nerakung kara! Pankaing-pina' karomaung. Bakei,

ma'narie bakaang kara taaravaakoo'." ²⁸ Ee'noko Jiisuu'nung miring namu'ke beremparu' ookarai osi Kaaleli'namenge.

Jiisuu'ke Piita Ba'doraa Taare-antavuu'na'
(Mat 8:14-17; Luk 4:38-41)

²⁹ Enang teva pava dootuu'nava-ita Saimoni' namainta Aanduru' beekana'vako koinau' Jeemisi namainta ninka Jooni, Saimoni' ba'doraa uipaarii' ninka siipavora bempari otoko. ³⁰ Jiisuu' poko namu'ke nauau' teni. ³¹ Teni-anko pora bireng-koo kompura deto teni daa'uu'. Ee'noko uipaarii' namu'ke boimpuu'. Ee'noko tenie bau'uru' teing. ³² Ee'noko duaa' tumpario' ookara siipa-po'nupoong ee'noko ma'narie koriariko'ning tavo'aaru' Jiisuu'anko. ³³ Ee'noko ookara temono-nupoong aarentokai nara'arira otorou'. ³⁴ Ee'noko amutemurii' siipa-po'nupoong taare-antavuru', ee'noko ma'nari mmau' bata'uru' kara potevurima Jiisuu' tasi'paio'.

Jiisuu'ke Daankinampuru'na' Kaaleli'nameng
(Luk 4:42-44)

³⁵ Ee'noko tane' mme' siimpoorovuaruko~ daa'arara Jiisuu' tenkenuu', bera naning otoa'noo' basiarara teke kunsiaru'. ³⁶ Teke otoko Saimoni' ba'maikori' ninka porou' besi'aama. ³⁷ Ee'noko teka pe'numpaarai'nange aa'pau', "Ookarai da' besi'daamang." ³⁸ Ee'noko Jiisuu'ke bari'urima aa'puru', "Meriai ainge kato nii'ning osinankai teing-koo napo' daankimaravaina', ai' ning tee tee'koo simaring." ³⁹ Ee'noko avitoitoi nanuu' Kaaleli' namenge pava dootuu'nairu-koo daankivurima, ee'noko ma'nari bata'uru'.

Jiisuu'ke Oramuu'po'nung Taare-antavuu'na'
(Mat 8:1-4; Luk 5:12-16)

⁴⁰ Naning narung oramuu'po'nung bata'au'nooketa Jiisuu'anko pora miinge keemparu' ee'noko pakuvuu'naang eentavarama aa'puu', "Da' piarora deeko' ning kuimepeu'nung." ⁴¹ Ee'noko Jiisuu' bakaang domang aa'na' piaavora tee-koo, ee'noko birenge kompuma aa'puu', "Piamoi o'nong. Enang kuiraring!" ⁴² Ee'noko namu'ke teie oramuu'ke sipuko kiiroraa'aru'. ⁴³ Ee'noko Jiisuu'ke botovuu' tenkeng-koo. Ee'noko aa'na' potevuma aa'puu', ⁴⁴ "Tarerari naning naueauka', teka koonto' bera piristi'koo sira'antararavaing. Ee'noko tampa' ooruko Kumponing-koo boontunang nkoveai nantoonge tee taa'ni'anta ooaara da' teing ninka nari' oto'koo taura'nii' tasi'daavaina', tee' Moosesi bakaang botoi minkuvumana'." ⁴⁵ Teka tee avitoitoi nanuu' kara bereng-antavuma. Ee'noko baru' berempuio' Jiisuu' osi-koo sirapo'ke daa'umparavaruko'. Ee'noko baka oovue bire'ari otoko nantoonge teka beero'aako' osinanka-ita beroma.

2

Jiisuu'ke Doota Taare-antavuu'na'
(Mat 9:1-8; Luk 5:17-26)

¹ Nii'ning doong tankiniuio' Jiisuu' napo' toroaruo' Kapaneume'navuntu'koo. Ee'noko toroarako ooau'ninge pava-koo otoko sira'pau'. ² Nantoong aa'na' karika' poroio' oto'doma otoaruu' pava-koo kuunge ee'noko karanaang-koo dama'du. Ee'noko Jiisuu'ke nantoong teka

kara daankivuru'. ³ Ee'noko tenang daankivuriko nii'ning porou' naning doota tavo'aama Jiisuu'anko, nantoong karenaumoi nkavaakotaa'. ⁴ Ee'noko nantoong karika'ke ito'aio' Jiisuu'anko koonto' tavo'aava'. Enang tee pava-koo kantu'da dipi'au' Jiisuu' otou'noo'ka dau. Ee'noko naning doota teke doonai sing-antavau' bakaang tani' ninka nari'. ⁵ Ee'noko tenang Jiisuu'ke teing tee tavo'au'ning biikaang baito oovura aa'puu' tee naning doota, “Ee aung, dakaning orarananka tonta'deronsing.” ⁶ Ee'noko teinge boto naunukai teke ba'nampariri tungsi-koo ee' noru'aako', ⁷ “Aming-koo aung kara menaankavumaang Kumponing bauvaupaa'uma? Naning otoa' orara aarumo tonta'upeu'nung, Kumponing narung deeko'.” ⁸ Tee' tamung noru'aako Jiisuu'ke namu'ke irakavurira aa'puru', “Aming-koo tee' noru'erimang? ⁹ Arera kara masika'poaruko ooverira ning makosi deeaung tammeripeu' aa'ning-koo, aung doota ee' minku-koo, ‘Dakaning orarananka tonta'deronsing,’ nii'na' ee' minku-koo, ‘Daa'darara dakaang tani' nkavei naniai.’? ¹⁰ Teka dii'ke iro' noru'koo makosi ning Tee Naning-naumpo' Paning-etaing kansi'koo o'noi orarananka tonta'koo makosi...” Tee'pura tee naning doota aa'puu', ¹¹ “Ninge aa'damaang, daa'darara dakaang tani' nkavei naniai dakanava-koo.” ¹² Tee'puko daa'arara namu'ke tani' nkayui tenkenuu' ooai otoko. Ee'noko aa'na' ta'ninaara ookarai Kumponing daangampau' aa'paama, “Nii'ke tero tee' oro' kapoo' ooampia'.”

Liivai'ke Jiisuu' Siong Tutumpuu'na'
(*Mat 9:9-13; Luk 5:27-32*)

¹³ Ee'noko Jiisuu' napo' tenkenura miiru' Kaaleli'koo basiaru'. Ee'noko teke otoko nantoong karika' poroio' kara nauvuru'.

¹⁴ Ee'noko teketa tenkenura Liivai', Alopeasi bauring, oovuu' taakisi nkavaako'nava-koo ba'nanuio' bakanavaro-koo. Teketa Jiisuu'ke aa'puu', “Ning siomeai.” Ee'noko Liivai'ke deto donkonura tenang-eta deto tee siompui nanuu'nung.

¹⁵ Ee'noko karika' nantoong orenanka ee'noko napo' taakisi nkanuka ninka Jiisuu' nari' siompau'. Ee'noko teing-koo nariong ninka Liivai' bakanava'koo nari' taamanau' Jiisuu' bakaning barevare-nupoong ninka nari'.

¹⁶ Ee'noko teke taamanai otoroko nariong Boto Keperuu'navitu-koo nau-antanukai ooau' Jiisuu' nari' taamanaako oreng ninka ee'noko taakisi nkanuka. Ee'noko bakaning barevare-nupoong tana'aarima aa'paaru', “Aming-koo taakisi nkanuka ninka nari' taamanaamaang ee'noko nantoong orenanka ninka nari'?”

¹⁷ Ee'noko Jiisuu'ke taaravurira maku'urima aa'puru', “Teing nantoong tampa' otoromaing naninge nankai'urii'naang piavoroa', teka teing siipavoromaing naing piavoromaung. Ning nantoong tampenanka-anko moa'. Ning orenanka-koo mou'nung nauaranko bere'aria'naang.”

Nerakung Aarumo-koo Urikung Toomo Dau Si'koo Makotua'
(*Mat 9:14-17; Luk 5:33-39*)

18 Jooni bakaning barevare-nupoong ee'noko teing Boto Keperuu'navitu biikaning unkumoariko nantoonge Jiisuu'anko porora tana'aama aa'pau', "Aming-koo dakaning unkumoariaung?" 19 Ee'noko Jiisuu'ke bari'urima aa'puru', "Teka ee nantoong baranee' navitu nampeesi-koo poromaing naning nampeesinara ninka nari' otoroi unkumoaripeu'? Otoa', ai' nantoong nampeesinara ninka nari' otoroi unkumo-koo makotua'. 20 Teka doonanka pomaang teing bii'maiko' te'nemparako unkumoariaing. 21 Naninge baarong nerakanaa' urikanaa' ninka nara'ka pate'uarupeu'. Ee'noko tee' nkovuko deeko' napo' nerakanaa'ke tenaa' urikanaa' beeto'uko aa'na' dere'arapeu'. 22 Ee'noko napo' naninge uaini nerakaru' urikaro'koo pare'uarupeu'. Tee' nkovuko dei katekate'ora tero' naka'upeu'. Ee'noko naka'uko teru' ee'noko tero' ookeng oraru'kupeu'. Uaini nerakaru' nerakaro'koo deeko' pare'koo makosi."

*Doong Uaana'mung-koo Tana'kau'na'
(Mat 12:1-8; Luk 6:1-5)*

23 Ee'noko nii'na'mung Doong Uaana'mung-koo Jiisuu' bakaning barevare-nupoong ninka nanau' mintoong uite'naue~. Ee'noko bakaninge bii'da'paama nanau', Ju'nupoong biikaang aarumo-koo taura'pari otona'. 24 Ee'noko teinge Boto Keperuu'navitue~ Jiisuu' aa'pau', "Ooveai. Aming-koo Doong Uaana'mung-koong boto toto'paamang dake bare-antaverimainge?" 25 Ee'noko Jiisuu'ke maku'urima aa'puru', "Dii'ke aming-koo tee' tuumpimerimaang?"

Tampa' noru'eri otong tee kapoo' Deevita'ke nkovuu'nung tenang Abieta'ke piristi' pankaing deempari otou'nang, tenang teing ata'ai peeravorora, tee ee'noko teing nari' otoroko'ning ninka; ²⁶ Kumponing bakanava-koo Deevita'ke koinura, nkavura nai'au' tee taamang meekung, nii'ninge nai-koo taura'parava', teka piristi'nuka nainge deeko' nai-koo makosi. Ee'noko teie Deevita'ke teing nari' otoroko'ning avurio' boto toto'koo tuumpiaava'." ²⁷ Ee'noko Jiisuu'ke aa'puru', "Kumponing Doong Uaana'mung nkomemuru'nung nii'koo boonge otoi pakumuri oto'koo. Ee'noko te'mung-koo boong si'muria'. ²⁸ Tee'koo ning Tee Naning-naumpo' Paning-etaing tee Ovoring Doong Uaana'mung-koong."

3

*Jiisuu'ke Bireng Duuai' Tamparu'antavuu'na'
Doong Uaana'mung-koo
(Mat 12:9-14; Luk 6:6-11)*

¹ Ee'noko Jiisuu' napo' toroaru' dootuu'nava-koo, naning teke otoko bireng duuai'. ² Ee'noko nii'ninge Jiisuu' nempai otorou' te'mung doong meekung-koo taare-antavuko ooaara tuumpiaava'naang. ³ Ee'noko Jiisuu'ke duuai' karavuma aa'puu', "Poai a' uro'kanoo'." ⁴ Ee'noko aa'puru', "Boto ee Doong Uaana'mung-koo kapoo' tampara ai' naning orari-anta nko-koo taura'muri otong? Ai' domang-antana'munge, ai' dupisi'na'munge?" Ee'noko teing Boto Keperuu'navitu~ tenang dooroompariru'.

⁵ Ee'noko Jiisuu'ke domang tupu'paa'nuka-koo manki'oi noru'urira iiravoi oovuru'. Ee'noko tenang duuai' aa'puu', “Bireng tovorod'aravai.” Ee'noko tovorod'arama tamparu'kuu'. ⁶ Ee'noko Boto Keperuu'navitu siarira Eeroti' bakanariong ninka mumunsiariru' Jiisuu' tavu'na' matauaama.

Jiisuu' Bakanoo'nupoonge Aroo'aavaruu'na', Bane Bakaang Iri' Ooaara

(3:7-6:6)

*Karika' Nuaru'koo Korenge Otorou'na'
(Luk 6:17-19)*

⁷ Ee'noko Jiisuu' bakaning barevare-nupoong ninka tenkenau' bera nuaru' Kaaleli' due'. Ee'noko nantoong miatarai siompau' osi kante-ita porora, nariong Kaaleli'nupoong, Judia'nupoong, Jerusalema'nupoong, Idumea'navaro-nupoong, Taia'nupoong, Saidoni'nupoong. ⁸ Karika' porou' taaravaakotaa' kapoo' Jiisuu'ke nkovuko'ning. ⁹ Ee'noko mmau' nantoong naro'aririo' Jiisuu'ke bakaning barevare-nupoong botovuru' bakaasi neri-koo karika'ke papuranka'aa'neeng-koo. ¹⁰ Jiisuu'ke karika' nantoong taare-antavurio' ookara siipa-po'nupoong Jiisuu'anko tueneveu' kompaava'naang. ¹¹ Ee'noko ma'nari oreng-po'nupoonge Jiisuu' ooaama uro'kanoo' dua'arima bokiaama aa'paako', “Da' bakei Kumponing Bauring.” ¹² Ee'noko Jiisuu'ke koonto' orokovuriko sira'paa'neeng-koo.

Jiisuu'ke Miru'uru'na' Bakaning Nanai'keta Kenaankara

(Mat 10:1-4; Luk 6:12-16)

¹³ Ee'noko Jiisuu' deto iu'koo koinuu' ee'noko teketa bokuvuru' nantoong piavoko'ning. Ee'noko bokuvurio' porou' tee-anko. ¹⁴ Ee'noko nanai'keta kenaanka kara okovuri nkanuka miru'urima aa'puru', “Dii' ni'ninka nari' otoriaining ee'noko dama'ke botorampiai nantoong daanki-koo. ¹⁵ Ee'noko iri' oto'deruriaininge ma'nari oreng bata'koong.” ¹⁶⁻¹⁹ Aing teing Nanai'keta Kenaankara Jiisuu'ke miru'uru'ning: Saimoni', nii'noo' Piita, Jiisuu'ke tampuu'noo'; Jeemisi namainta Jooni, Siebedi baurinketa, nii'noo' Boanesi baurinketa Jiisuu'ke bokuvuretu'noo', kuunoo' kurung-pina' karara; Aanduru'; Pilipi'; Baatolomiu'; Maatiu'; Toomasi; Jeemisi, Alopeasi bauring; Ta'deasi; Saimoni', Ju'nupoong bii'ka donkong-koo pia-navitu-koong; ee'noko Judasi, Kerio'nara, tee tooka kompui Jiisuu' taura'puu'nung bakaning kare-nupoong-koo.

Jiisuu' Ee'noko Kopeu, Nii'noo' Sietani'

(Mat 12:24-32; Luk 11:14-23; 12:10)

²⁰ Ee'noko Jiisuu' napo' osi-aape toroaru' otoko'noo'. Ee'noko nantoong miatara porora naro'ariru', ee'noko Jiisuu' teing ninka bakaning barevare-nupoong taamanaapeu'ng batei oto'evuriaru'. ²¹ Ee'noko baukorovoi tee taaravaara berou' moo'aara barampaava'naang nantoonge kanu' narung tampaako. ²² Ee'noko nariong boto naunuka-koo Jerusalema'keta porou'ninge aa'paako', “Kopeu dee'ma

kurumaa'aring.” Ee'noko napo' narionge aa'paako', “Ee', masikung, ai' pa ma'nari biikaang pankaing bakaang purinto' ninka bata'urimatoinge.”

²³ Ee'noko Jiisuu'ke nantoong naro' bokuvurira aung kara mirumiru' nauvurima aa'puru', “Teka ma'naang orarai napo' ma'naang orara arekee' bata'upeu'? ²⁴ Ee'noko napo' narung muu' baka siivenke'arara deto donkonuarupeu'. ²⁵ Ee'noko napo' narung puata' siivenke'arara nari' donkon-aavarupeu'. ²⁶ Ee'noko Sietani' bakaning ma'nari turampeera biikaang muu' siivenke'arara panka-roompua' napo' dua'arara paa'arapeu'. ²⁷ Naning purinto' bakaang pava-koo oovunara tumparara kapoo'nanka nkavuarupeu' iro' okonara tavuitaa' dai'uarura. Ee'noko dai'ura deeko' pari'upeu' bakanava-kooning kapoo'nanka.*

²⁸ “Noru'eriaing aung, Nantoong biikaang orarananka tonta'koo makosi ee'noko amutemurii' oraka' minku tonta'koo makosie. ²⁹ Teka naning Tanuaang Meekung Kopeu dovang tampuma daviraa'umaung tonta'anta kompuauka'nung. Bakaang orara tee' nari' otoi otoaing.” ³⁰ Tee' nauvuru' Jiisuu'ke, ma'naang orara oto'po'nung tampaio'.

Jiisuu' Baumaraang Makosinuka Baata?
(*Mat 12:46-50; Luk 8:19-21*)

³¹ Ee'noko Jiisuu'ke tee' minkuvuko teni ninka bauko ee'noko baara'mainkaang tee tavo'ariru'. Ee'noko dama'du donkonaitaa'

* **3:27:** Jiisuu' tee'ke Sietani' puru'uitaa' pari'umaung teing pinka'urimaing.

kara Jiisuu'anko be'antavau' pora teing oo-koo. ³² Ee'noko nantoonge Jiisuu' ninka ba'nampariri otoroko'ninge aa'pau', “Daukorovoi dama'due nentaamaang.” ³³ Ee'noko Jiisuu'ke aa'puru', “Baie ninge nko'? Ee'noko baatai ninge ntara'mainkaang?” ³⁴ Ee'noko nantoong nari' ba'naniau'ning-aape bere'arara aa'puru', “Ooveriko, ninge nko'dovo makosinuka aing.” ³⁵ Nantoong ninge ntara'mainkaang ee'noko mmarikaampi ee'noko nko'kaampi makosinuka teing Kumponing piavomana' nari' nkoaamaing.

4

Sinang Tankanara Bakaang Minkunaa (Mat 13:1-9; Luk 8:4-8)

¹ Nii'na'mung Jiisuu'ke kara nau tutumpuru' Kaaleli'naru'koo due'ka. Ee'noko nantoong karika' Jiisuu'anko naro'aririo' Jiisuu' bakaasi-koo ba'namparu' nuaru'koo daue otoko ee'noko nantoong tapiru-nairu-koo donkonau'. ² Ee'noko Jiisuu'ke minkunaananka mirumiru'keta nau tutumpurima aa'puru', ³ “Taaraveriai. Naning narung mintoong-koo sinang tanka-koo nanura aa'nou': ⁴ Nii'ning sinang taung-koo dau dua'ariru' ee'noko barennankai porora teka tunturavau'. ⁵ Ee'noko nii'ning sinang dakurakung-koo dau dua'ariru' kapang-koo dau otomaung-koo, ee'noko da'deng narung dupuu', te' kansi' baru' aaveta'noo' deemparako. ⁶ Ee'noko batei doonkenang bakaang-koo tee keenkeeng mara'ou' teke, baru' biira doonko nanuaung deemparara kansi' baru'

makotua'noo'ke. ⁷ Ee'noko nii'ning sinang napo' too'murintaa' otoroinoo' meu' dua'ariru' ee'noko nari' dupurira too'murintaa'ke iinkenevuu' tee keenkeeng. ⁸ Ee'noko nii'ning kansi' pankauanoo' dua'ariru' ee'noko teke dupurira sinang aa'na' bi'uru' beenaumo kivora-pina' ee'noko nii'ning ~narung-taa kivora-pina' ee'noko nii'ning daaku'pina'." ⁹ Ee'noko aa'puru', "Dii' punkang-po'nupoong deeko' enang taaraveriai!"

Kuunoo' Mirumiru'koo
(*Mat 13:10-17; Luk 8:9-10*)

¹⁰ Ee'noko Jiisuu' baka otoko nii'ninge taaravaara porou' teing ninka bakaning Nanai'keta Kenaankara ninka, ee'noko tana'au' kara dipi'ua'naang. ¹¹ Tana'aako bari'uru', "Kumponing dii' bakaang kara pinka'erimaing taura'duru'nung makensi'nung-koo miru'noo' noru'erii'naang tee-koo bakaang muu'koo nkoaramana', ee'noko dama'du otoromaing kara mirumiru' narung taaravaavaing. ¹² Tee' Daari Meekunge minkuvuma aa'puu'na', 'Bane ooaama teka papaaravarimatoai. Bane taaravaama teka tasi'paria' otoroi, Kumponing-koo bere'ariko orara aarumo tonta'evuri'neeng-koo.'" (*Aisaia' 6:9-10*)

¹³ Ee'noko Jiisuu'ke aa'puru', "Aung mirumiru' ee miru'noo' dii'ke bakei noru'eria'? Arekee' noru'eriainge ookara-koong miru'noo'? ¹⁴ Aung Kumponing bakaang kara tankanarai sinang pina' tankavuu'nu. ¹⁵ Sinang taung-koo dua'ariru'ning miru'noo' ee' oro': Nantoonge kara taaravaako Sietani'ke namu'ke poma

pari'urikoo'. ¹⁶ Ee'noko sinang dakurakung-koo dua'ariru'ning miru'noo' ee' oro': Nii'ninge kara taaravaama doturotu-eta kompaamaung. ¹⁷ Ee'noko tee kara tampa' ari'avuaruma ee'noko turanturang poko tee-koo kara-koo biikaang baito namu'ke orariarakoo'. ¹⁸⁻¹⁹ Ee'noko tee sinang too'murintaa'koo meu' dua'ariru'ning-koo ee' miru'noo': Narionge baru' pankaruntoonge noru'aakoo' kavonanka piaavaama ee'noko amutemurii' kapoo' karaa'aakoo', ee'noko teinge booni'ukoo' tee karakara ee'noko sinang bi'uarukoo'. ²⁰ Ee'noko sinang kansi' pankauang-koo dua'ariru'ning miru'noo' ee' oro': Nii'ning nantoonge tee kara tarii'oro'i taaravaako bi'umaung nii'ning-koo beenaumo kivora-pina', nii'ning-koo ~narung-taa kivora-pina' ee'noko nii'ning-koo narung daaku'pina'."

Puu Antona'koo Boong Si'na' Deea'na'
(Luk 8:16-18)

²¹ Jiisuu'ke aa'puru', "Naning dii'koonge bakaang araka paro'ura antona'koo boong nii'noo' batanang-koo boong ee sipupeu'? Ai' dau batanang-koo sipupeu'? ²² Kapoo' enang makempari otoing dama' sira'anta-koong. Ee'noko kapoo' enang da'pari otoing dama'ke daate'numpo'. ²³ Dii' nantoong punkang-po'nupoong deeko' enang taaraveriai!"

²⁴ Ee'noko napo' ee' minkuvuru', "Kara taaraverira siomperiai. Dama'ke nkoveriainoo' basinoo' napo' nkaveriaing, ee'noko Kumponinge napo' dau basinoo' aruriai. ²⁵ Naning avuavu' aa'na' kompumaung dama'ke deto basinoo'

kompuaing, ee'noko naning avuavu'koo nuaku oto'evuining dama' pari'numpo'."

Mirumiru' Sinang Dupumana'koong

²⁶ Jiisuu'ke aa'puru', "Kumponing bakaang muu' naninge bakaang mintoong-koo sinang tankavupeu'na'pina' oro'. ²⁷ Ee'noko muunga aatuma doonga avitoitoi nanuko sinang baka peki'kura dupupeu' teie noru'uaruko. ²⁸ Baka kansi'ke du'antavuko pankaparama sinang bi'umaung. Tutuna' dupuma pankaparama bi'ukoo'. ²⁹ Ee'noko sinang petaa'uma meura'uko naninge tenang kavupeu'."

Mirumiru' Sinang Masitara'koong
(*Mat 13:31-32,34-35; Luk 13:18-19*)

³⁰ "Teka nii'ke aminge miru'ampipeu' Kumponing bakaang muu'? Ee'noko aminge mimpama siraka'antavampeu'? ³¹ Tee aa' sinanu oki'nu-pina' oro'nu masitara'koonu. ³² Bane temurii' mukusiri' ookara sinang kansi'koo keempaamaing-eta, teka tenang naninge kansi'koo keempuko dupura pankaparama taamang mintoong-kooning divu'ura kaumpe'nanka tampa' tovororapeu' ee'noko amutemurii' barenge bito kaniaama teke ueemparipeu'." ³³ Jiisuu'ke tee' oro'ning mirumiru' amutemurii'ke kara nauvuriko' teinge aroo'aako'ninge nainge noru' nka-koo makosina' mantompuritaa'. ³⁴ Ee'noko kapoo' nauvuria' mirumiru'po'nung deeaung. Ee'noko bakaning barevare-nupoong ninka deeko' bii'ka otoroitaa' miru'noo' sira'puko'.

Jiisuu'ke Nuaru' Taroro'antavuu'na'
(*Mat 8:23-27; Luk 8:22-25*)

³⁵ Te'mung doong muung-aapevuio' Jiisuu'ke bakaning barevare-nupoong aa'puru', "Enang nuaru'ka amenka'koo pako'mariai." ³⁶ Ee'noko nantoong karika' teka sipaarira Jiisuu' ninka bakaasi-koo aa'earira tenkenau'. Nii'ning bakaasie nari' berou'. ³⁷ Nanai otoroko piong pankaing basiaru' ee'noko bakaasi boo'ai dapi' minkivuko', Jiisuu' bore' patu'ari aatui'o' bakaasi-koo dama'due. ³⁸ Ee'noko bakaninge tanteama aa'pau', "Nau-anta, da' ee tara'doa' ke'nuru'marimaang?" ³⁹ Ee'noko tee tantearara piong ee'noko tee eemaru' ntong-koong aka'puma aa'puu', "Bakerari dooroontaravai." Ee'noko piong bakearako nuaru' tenang aa'na' taarorovuu'. ⁴⁰ Teketa teie maku'urima aa'puu', "Dii' aming-koo arorerining? Dii' ee baitoropanuka?" ⁴¹ Ee'noko ta'nimparira tana'eema aa'peeko', "Aung naning baa piong tovange ee'noko ntong taaravaakoo'?"

5

Jiisuu'ke Tamparu'antavuu'na' Naning Ma'nari-po'nung

(*Mat 8:28-34; Luk 8:26-39*)

¹ Ee'noko Nuaru' Kaaleli' pako'aara Kerasa'nupoong biikanameng-koo berou'. ² Ee'noko Jiisuu' bakaasi-eta siarako naning ma'naang orara-po'nunge kune'uu' kuvi dako'domanairu-eta basiarama. ³ Aunoo' dako'domanairu-koo otoko'nung teroita. Naninge patau'uaruko'nunge bane sieenai

dai'aama. ⁴ Mmau' doong-koo sieena dovange kuuka dai'aako totora'puko' oki'noo'na'. Naning purinto' tapupunara otoa'. ⁵ Doong ee'noko muung ata'uma nanuko' dako'domanairue ee'noko iu'nankai. Ee'noko bakaang mono uiarama kapange dato'arako'. ⁶ Ee'noko isipo'keta Jiisuu' oovui kua'pari pora tee-koo uro'kanoo' kinkinura pankaing-antavuu'.

⁷ Ee'noko Jiisuu'ke aka'puma aa'puu', "Dake ma'naang orarai aung naning sipeai." ⁸ Ee'noko tee'puko bokuma aa'puu', "Jiisuu', Kumponing Deto Basi Bauring, dake ning arekee' nkomee'naang piaroring? Da' Kumponing pote-koo piamomaang ning tora'antame'neeng-koo." ⁹ Ee'noko Jiisuu'ke tana'uma aa'puu', "Da' miring baa?" Ee'noko teie bari'uma aa'puu', "Ning miring Miataru. Nii' aa'na' karika'." ¹⁰ Ee'noko tana'uma aa'puu', "Jiisuu', aing ma'nari avora'keta bata'eriauka'." ¹¹ Ee'noko teketa due'ke mii-koo navete-aapei pooro'nanka meru'arima otoroko'. ¹² Ee'noko ma'nari orange Jiisuu'koo eentavarima aa'pau', "Taura'meriko merira tumariai pooro'nanka-koo." ¹³ Ee'noko Jiisuu'ke taura'puru'. Ee'noko teing ma'nari bakoarira pooro'nanka-koo tumpariru'. Ee'noko pooro'naro'ka kenaanka kokorei'koo~ makosining pemue doonko koo'arira nuaru'koo bera ke'nuru'ariru' teke.

¹⁴ Ee'noko teing pooro' bau'aariko'ning mmariau' ee'noko aung ee' oro' basiario' doorenang avitoitoi bereng-antavau'. Ee'noko taaravaara nantoonge berou' ooaava'naang kapoo' nkoaru'na'. ¹⁵ Ee'noko Jiisuu'anko

poroma aung naning tutuna' ma'nari-po'nung duaanavari ba'nanui otoko ooau' bakaang noru' matauari, ee'noko avoreau'. ¹⁶ Ee'noko ma'nari-po'nung-koo ee'noko pooro'koo nkoaru'na' ooau'ninge tampa' nauaaru' teing. ¹⁷ Ee'noko Jiisuu' teing biikanameng-eta tenkeng-koo piavorou'. ¹⁸ Ee'noko Jiisuu' bakaasi-koo beko aung naning ma'nari-eta tamparu'kuu'nung nari' tee ninka piavou'. ¹⁹ Ee'noko Jiisuu'ke aa'puu', “Tee aa' da' otoko. Da'maikori'anko tororarara kapoo' pankaing Kumponing piarura da'koo nkovuina' naueriaing.” ²⁰ Ee'noko aung naning tenkenura osinanka kivora-koo kuunge nanuma nauvuriko' kapoo' ta'nimpaarii' Jiisuu'ke tee-koo nkovuu'na'.

Jairasi Baurang Ee'noko Manikuma Jiisuu' Bakaang Mononopa' Kompuu'nani
(Mat 9:18-26; Luk 8:40-56)

²¹ Jiisuu' napo' toroarama nuaru' pako'uitaa' nii'nameng-aape beu', ee'noko nantoong karika' piisi'koo naro'ariru' Jiisuu'anko. ²² Ee'noko naning dootuu'nava tantanuka-koong narung miring Jairasi Jiisuu'koo kau'kanoo' kiunura eentavarama aa'puu', ²³ “Nnorang boomang. Da' pora tanka' pante'eko taarevoai.” ²⁴ Ee'noko Jairasi ninka nanuretu'. Ee'noko nantoong karika' bi'ariru' itoveitaa'.

²⁵ Ee'noko nii'nani manikuma otoko' mare' kivora-ita kemare'ka-koo tarumatearako'nani, mmau' batei-koo boorinang ninka avitoitoi nankai'aava'naang nanuko'nani. ²⁶ Taarevoa' baru' bia'oko' bera boorinang o'siiviu'. ²⁷ Ee'noko Jiisuu'koong doorenang taaravura ee'

noru'aru', "Bane oki'noo' kompamira bakaang mononopa'koo, ning teni taaremoainani."
²⁸ Ee'noko teni dama'ke porai'nang karika'koo meu'ka Jiisuu'koo biirokanoo'keta baarong-koo komparu'. ²⁹ Ee'noko kompura namu'ke ereng tempampuu' ee'noko taarevou'na' mono mantomparu'. ³⁰ Ee'noko tenang Jiisuu' bakaang iri'ke sipuko mantomparu', ee'noko namu'ke karika'koo meu'ke berevere'arama aa'puu', "Baie baarong komeng?" ³¹ Ee'noko bakaning barevare-nupoonge bari'aama aa'pau', "Teka da' nantoong karika'koo meu'ke otoi arekee'koo aa'pemaang, 'Baie komeng?' " ³² Ee'noko Jiisuu' teke berevere'arako' kompuu'nani besi'uma. ³³ Ee'noko temurii' kapoo' teni-koo nkoaru'nung baka tampa' tasi'paritaa' Jiisuu'anko avoroi dankusi'kuma pora kinkinuu' ee'noko ookara tampa' siraka'pui nauvuu'. ³⁴ Ee'noko Jiisuu'ke aa'puu' teni', "Ani ee, da' dakaang baitoi taareroainani. Mooa ninka naniaing. Tee' nari' taareroi otoainani."

³⁵ Ee'noko Jiisuu'ke teni karavui otoko Jairasi bakanoo'keta nantoong porora aa'pau', "Daurang boinani. Arekee'koo napo' Nau-anta pore'antavea'naang?" ³⁶ Ee'noko Jiisuu'ke taaravura nasinua' dootuu'nava tanata aa'puu', "Aroreauka', masika'antaveko naro'!" ³⁷ Ee'noko Jiisuu' nantoonge siong-koo poteario' Jeemisi namainta Jooni ee'noko Piita, teing nainge siompai berou'. ³⁸ Ee'noko dootuu'nava tanatanuka-koong bakanava'koo tavo'arira nantoong karakararearima birong tovang ee'noko ui nkoaako oovuru'. ³⁹ Ee'noko pava-

koo tumparara aa'puru' Jiisuu'ke, “Dii' aming-koo birontarimang baru' naampaverima? Ani oki'nani booa', teka tamung aatumaang.”
⁴⁰ Ee'noko teinge benkempau' tee. Ee'noko ookara birong-nupoong dama'du sing-koo botovurira tooto' baumararing ninka Piita ee'noko Jeemisie namainta Jooni teing naing bokuvurira teni otou'navaro-koo tumpariru'. ⁴¹ Ee'noko Jiisuu'ke teni bonku' bireng-koo kompura aa'puu', “Talita kumi.” Kuunoo' ee' minkuvuio', “Oki'nani, aa'damaang: Daa'daravai.” ⁴² Ee'noko teni namu'ke daa'arara nanu'nanuu'. Bakaning mare' kivora-ita kemare'ka divu'. Ee'noko aung kapoo' tee' oro' tavo'kuio' nantoong ta'nimpariru'.
⁴³ Ee'noko Jiisuu'ke aung doorenang koonto' naning nau-koo potevurima aa'puru', “Taamang-koo teni averiko naikuai.”

6

Jiisuu' Nasareti'ka Poore'au'na' *(Mat 13:53-58; Luk 4:16-30)*

¹ Jiisuu' teketa' tenkenura bakanameng-aape toroarua', ee'noko bakaninge siompaitaa' berou'. ² Ee'noko Doong Uaana'mung pava dootuu'nava-koo daanki tutumpuu'. Ee'noko nantoong karika'ke taaravaara sinka'orora aa'pau', “Aung amurii' kara are'ka nkavuu'nung? Ee'noko aung matau ee' oro' baie avuu'nunge? Ee'noko aung ta'nimpaarii'nanka iri'po'ning arekee' tavo'antavumaunge?” ³ Aung ee ee'nara tee Meeri' bauring deea', tamung anke pava-kani? Jeemisi, Joosesi, Judasi ee'noko Saimoni' aung ninka namaia' ee deea'? Ee'noko

ba'marikaampi anke nii' ninka ee otoroa?"
 4 Ee'noko teing tee-koo domang oraka' otoroko Jiisuu'ke aa'puru', "Napo' ookara nii'ning nakaro-nupoong-koo tee'ke, nantoonge oovunoo'ka pankaing-antavaarimaung, teka biikanoo'ka deea', ee'noko bii'marange deea'." 5 Ee'noko mintoong baru' purinto' nkovuarupeu' teke. Ee'noko nii'ning deeko' siipa-po'nupoong taare-antavuripeu' tanka'ke pante'urima. 6 Ee'noko Jiisuu' ta'nimparu' teing-koo baitoropanuka. Ee'noko osinankai nanuma nantoong nau-antavuru'.

Barevare-nupoonge Jiisuu' Papaaravau'na' Bane Bakaang Iri' Nauvuriko

(6:7-8:21)

*Jiisuu'ke Bakaning Nanai'keta Kenaankara
 Mintoong-koo Botovuru'na'*

(Mat 10:5-15; Luk 9:1-6)

7 Ee'noko Jiisuu'ke bakaning barevare-nupoong nanai'keta kenaankara naro' bokuvuru' ee'noko irikung-antavuru'. Ee'noko teketa kenaankarana' botovuru' ma'nari oreng bata'koo. 8 Ee'noko aa'puru', "Kapoo' nkaveriauka', donsi' narung deeko'. Ta'mari' deea', bakura deea', mooni' deea'. 9 Boonamante~ narung deeko' si'dariaing. Ee'noko mononopa'koo nanaa' nkaveriai." 10 Ee'noko napo' aa'puru', "Osi du'dariko teka bokuraariaining ninka otoriai bera temono-ita tenkeniriainoo'ke basi. 11 Ee'noko Nii'navuntu'koo onkeonke'daariarura taararaariaruko deeko' tenkeniriai temono-ita

ee'noko da'mong pe'naa'koong te' tankaveriai temono Kumponing-koo maarekusi'noo' taa'ni'antaveri."

¹² Ee'noko teing tenkenaara daankiarima aa'pau', "Bere'darirai orara aarumo-ita."

¹³ Ee'noko mmau' ma'nari oreng bata'aaru'. Ee'noko karika' siipa-po'nupoong duuni dau koo'aariko taarevorou'.

¹⁴ Enang tee Daurarong~ Eeroti'ke Jiisuu'nung doorenang berempario' taaravuu' aa'paako, "Jooni Minkinara boo'keta napo' daa'aring, ee'noko tee'koo purinto' ninka mintoomparamaang."

¹⁵ Ee'noko nii'ninge aa'paako', "Tee aa' Eliasi* pa." Ee'noko nii'ninge napo' aa'paako', "Aung aa' narung nakaronara pankaing urikavarang-koong."
¹⁶ Ee'noko Eeroti'ke taaravurai'nange aa'puu', "Aung aa' Jooni Minkinara ninge kuru bitu'antu'noo'keta napo' domamparara otong."

¹⁷ Teka tutuna' Eeroti' teni ninka Erodiasi, baara'ma'nung Pilipi' ba'aang ninka otoreko'.

¹⁸ Ee'noko Joonie Eeroti' tautauvuma aa'puko', "Da' bakei boto toto'peitaa' daara'ma'nung ba'aang ninka otoremaatoing."

¹⁹ Ee'noko tenang Erodiasi iiravou' tee' minkuvio'. Ee'noko Eeroti'ke teni dotu-anta-koo bakaning botovuru' Jooni moo'aara dai'aava'naang pava kiimata-koo.

²⁰ Erodiasie napo' domang dupisi'koo piavoko Eeroti' tavu'koo kupi'ora donkonu'uu' avoroitaa'

* **6:15:** Ooveai Malakai 4:5. Teie nakaronarai Malakai-e temu' Ju'nupoong nauvuru'nung tee temu'nung nakaronara pankaing, Eliasi, napo' tavo'aravaing nantoong maamu-antavurii'naang Ooring poaing-koo.

Jooni-koo, ai' Eeroti'ke Jooni tee tampa' noru'ui otoko'nung, naning koonto' ee'noko meekarai. Ee'noko bane teie, Eeroti'ke Jooni taaravuma noru' manki'oko'nunge, teka tee taara-koo piavoko'nung.

²¹ Ee'noko dama'ke taung narung meu'puu' Erodiasie Jooni dupisi'koong. Enang tee Eeroti' ponto'aru'na'mung doong makotuu'. Ee'noko nantoong pankainanka paroro nkoevuru': ovo'ma'koo kuunge mintoompariko'ning, piatoronuka~ biikaning bore'nuka ee'noko ovontung Kaaleli'nameng-nupoong. ²² Ee'noko Erodiasi baurang pava-koo kuung tumparara mairu'aru' Eeroti' damisimainku ninka nari' dotu-antavurima. ²³ Ee'noko Eeroti'ke mamairoarara, mariaritaa' maraka-antavuma aa'puu', “Kapoo' eentameko makosi aroma'naang. Ookara kapoo' tareamaing-koo meu' pisi'derompainge piaroko.”

²⁴ Teketa nerai'na' okora' siarara bauko tana'uma aa'puu', “Aming arekee' oro' ninge eentavama'naang?” Ee'noko baukoi aa'puu', “Jooni Minkinara bakaang bore' eentaveaing.” ²⁵ Ee'noko teni nerai'na' namu'ke kua'pari daurarong-anko beu' ee'noko aa'puu', “Jooni Minkinara bakaang bore' namu'ke ameaing daara-koo si'memura.” ²⁶ Ee'noko nauvuio' daurarong aa'na' orarunsiaru', ee'noko tutung damisimainku-koo dutakanoo'ke teni-koo marakavaru'nung deemparako paapaa'aru' bakaang kara toto'koo. ²⁷ Ee'noko dauraronge bakaning piatoronuka-koo narung botovuu' Jooni bakaang bore' tavo'ua'naang. Ee'noko bera

pava kiimatanava'koo kuunga kuru tako'pevuu'.
²⁸ Ee'noko bore' diisi-koo kuung doompura
 tavo'evuu' teni nerai'na'. Ee'noko tenie napo'
 bauko-anko tavo'uu'.

²⁹ Ee'noko Jooni bakaning barevare-nupoonge
 taaravau' Jooni tavau'na', ee'noko porora Jooni-
 koong mono nkavaara kuvi dako'doma dako'au'.

*Jiisuu'ke Nantoong Deerunoo' Pa'noko' Kokorei'
 Divu' Bau'uru'na'*

(Mat 14:13-21; Luk 9:10-17; Jon 6:1-13)

³⁰ Ee'noko Jiisuu'ke botovuru'ning napo'
 toroarira tasi'antavau' ookara kapoo' osinanka-
 koo nkoau'ning ee'noko nauaaru'ning.

³¹ Nantoong karika' poroi otoroko bakaning
 ninka taamanaapeu'nung batei otoaruu',
 ee'noko aa'puru' teing, “Enang tokoi nii'ka
 merira o'noriai uarorima.” ³² Ee'noko teketa
 bakaasie tenkenau' baku'ariri otoroainoo'aape.

³³ Ee'noko nantoong karika'ke ooaari otoroko
 tenkenau' ee'noko tasi'paarira osi ookara-ita
 nantoonanka kua'pariru', ee'noko Jiisuu' dovang-
 koo uro'ke tavo'ariru'. ³⁴ Ee'noko Jiisuu' bakaasi-
 eta siarama nantoong karika' oovuru' ee'noko
 bakaang domang aa'na' piaavou' teing-koo,
 sipisipi' tanatanungropanuka-pina' oro'pariko.
 Ee'noko tenang Jiisuu'ke kara amutemurii' nau
 tutumpuru'.

³⁵ Ee'noko kamunoo'uiio' teing barevare-
 nupoong bakaning Jiisuu'anko porora aa'pau',
 “Aung muung-aapevuing. Nii' mee'bora'
 sirakamaa'koo o'noring. ³⁶ Nantoong botoveriko
 osinanka anketa due' otoroining-koo berora
 taamang moo'siaavai.” ³⁷ Ee'noko Jiisuu'ke

bari'urima aa'puru', "Dii'ke kapoo' averereriko naiaavaing." Ee'noko teinge napo' bari'aama aa'pau', "Teka arekee'? Ai' kenaanka kivora nopa'koo makosininge moo'ampira bau'arampii'naang?" ³⁸ Ee'noko Jiisuu'ke napo' tana'urima aa'puru', "Teka arekee'ning berete' oto'deruring? Berira ooveriai." Ee'noko ooaara Jiisuu' aa'pau', "Tee aa' pa'noko' masikeng berete' otong, ee'noko tavi'ning keura."

³⁹ Ee'noko Jiisuu'ke nantoong navituna' karaasi'koo ba'nanng-koo botovuru'. ⁴⁰ Ee'noko nauvurio' narung daaku'na' ee'noko nariong naruaapena' ba'nampariru'. ⁴¹ Ee'noko Jiisuu'ke teing pa'noko' berete' ee'noko tavi'ning keura nkavura tee paning-aape ankamparara biraankevuu', ee'noko berete'nanka pisi'uma bakaning barevare-nupoong avuru' teinge nantoong-koo tankaampaava'naang. Ee'noko napo' teing tavi'ning keura tankaampuru' ookara-koo. ⁴² Ee'noko ookara taamanaara poovorou'. ⁴³ Ee'noko Jiisuu' bakaninge berete' dovang ee'noko tavi' oparavaruu'ning nara'aara peku' kivora-ita keveku'ka-koo makosi maanto'antavau' ⁴⁴ Ee'noko nantoong taamang naiau'ning-koo donkaang naing deerunoo' pa'noko' kokorei'.

Jiisuu' nuaru'koo Daue Nanuu'na'
(*Mat 14:22-23; Jon 6:16-21*)

⁴⁵ Ee'noko namu'ke Jiisuu'ke bakaning barevare-nupoong bakaasi-nareng-koo aa'e-antavurira ureaitaa' nuaru'koo Besaida-nameng-koo be'koo botovuru', nantoong karinga tenkeng-

koo botovurii'naang. ⁴⁶ Ee'noko Jiisuu'ke nantoong si'noora'urira baka mii-koo koinuu' teke kunsiaraa'naang. ⁴⁷ Ee'noko muumpuio' bakaasi-nareng nuaru'koo meu' basiaru' Jiisuu' teke kansi'koo baka otoko. ⁴⁸ Ee'noko Jiisuu'ke otou'noo'keta oovuru' pore'oroko, pionge uro'kanoo'keta dama'du-aape bii'urima tavoriko. Ee'noko tane' dere'uaruko Jiisuu' nanura pou' teing-aape nuaru'koo daue. ⁴⁹ Ee'noko ntong-koo daue nanuma dapi' divu'uriko teinge ookarai ma'naang pina' ooaara bokiau', avoro'ke tavorio'; ⁵⁰ Teka Jiisuu'ke namu'ke karavurima aa'puru', "Aing ee, domang kuaa'doriai aroreria'. Tee ning ee' nanamang." ⁵¹ Ee'noko tenang bakaasi-koo aa'eario' doving taarorovuu'. ⁵² Ee'noko bakei aa'na' sinka'orou', nantoong domang tupu'paa'nuka deemparira. Tampa' tasi'paavaruu' kapoo' berete'koo nkoaru'na' kuunoo'.

*Jiisuu'ke Siipa-po'nupoong Kenesire'ka Taare-
antavuru'na'*
(Mat 14:34-36)

⁵³ Ee'noko nuaru' pako'aitaa' Kenasereti'nameng-koo tavo'arira biikaang bakaasi teka bi'au'. ⁵⁴ Ee'noko tenang bakaasi-eta siariko Jiisuu' namu'ke tasi'pau' nantoonge. ⁵⁵ Ee'noko tevaro-koo osinanka ookutuning dooreveera siipa-po'nupoong batanang-koo nkavaari porou' Jiisuu' otou'noo' taaravaara. ⁵⁶ Ee'noko ookara osinanka Jiisuu' nanuko'nairu-koo-osi pankeng, osi oki'nareka', pora'nairu-koo-nantoong tee-anko siipa-po'nupoong tavo'aariko'. Ee'noko eentavariko Jiisuu'koo

tamung bakaang mononopa'koo kainu' kong-
koo taura'purii'naang. Ee'noko ookara
mononopa'koo kompariko'ning taarevoroko'.

7

*Kumponing Bakaang Botoi Niikakatauro Bi-
ikaang Boto Divu'ui Otoina'*

(Mat 15:1-9)

¹ Teing Boto Keperuu'navitu ee'noko boto
naunuka Jerusalema'keta Jiisuu'anko porou'.

² Porora ooaaru' Jiisuu' bakaning barevare-
nupoong-koo nariong tanka' ku'mi'oroi
taamanaako. A'noo' tutuna' tanka' duu'pari
meeka'paria' Boto Keperuu'navitue nantoong
nau-antavaariko'na'. ³ Ai' Boto Keperuu'navitu
ninka ookara Ju'nupoonge biikakatauro biikaang
toomo tampa' siempaamaung. Tamung
taamanaavaung tutuna' tanka' duu'paria'.

⁴ Ee'noko baavenairu-eta poroma deeko'
taamanaavarupeu' tutung ntonge meeka'paria'
ee'noko napo' amutemurii' toomo siempaakoo'
biikakatauroi bampaaru'na' aing ee' oto' ntonge
meeka'antana': kaapu, kokoto, utau, ee'noko
batanang. ⁵ Ee'noko Jiisuu' tana'aama aa'pau'
teinge Boto Keperuu'navitue ee'noko boto
naunukai, "Aming-koo dakaning barevare-
nupoonge niikakatauroi bamaaru'na' boto
siempaavaung, aa'nomaung, bireng tovang
duu'paria' taamang naiaamatoi?" ⁶ Ee'noko
Jiisuu'ke aa'puru', "Tee nakaronung Aisaia'
koonto' masika'pari tarampeearu'nung~ dii'
ampirinunuka minkururima, Daari Meekung-
koo ee' daariari otoina',

'Teinge ainge nantoonge biikaang be'duu'ke narunge pankaing-antamaamaung, teka biikaang domang ning-koo isipo' otoroi. ⁷ Tamung ning dootuu'maamaing, ai' teing boto nkaang miring-koo nau-antavaarimaing teing tamung nantoong-etaning.' ” *(Aisaia' 29:13)*

⁸ Ee'noko Jiisuu'ke aa'puru', “Tee' ee'na' dii'ke Kumponing bakaang boto siperi tamung nantoong-etaing sintokosintoi-koong minkunaa pinka'erikoo'.” ⁹ Ee'noko napo' aa'puru', “Dii' aa'na' norukasi'nuka Kumponing bakaang boto nimpa'erima tee diikaang minkunaa sintokosintoi-koong toomo deto kong-koo. ¹⁰ Ai' Moosesie napo' boto ee' sipuu', 'Diumaraang deto noru'ereri pakuereriange'.

Ee'noko 'Naning baumararing oraka' minkuvureaing bakei dupisi'numpo!' *(Toro 20:12; 21:17)*

¹¹⁻¹² Teka dii'ke aa'perimaung, 'Naninge baumararing kapoo'koo apuka'pareko, beuringe tering paku-koo kupi'ora deeko' aa'pupeu', “A, nkaning kapoo' arompepeu'ning teing temu' Kumponing bakaning bareantu'ning.” Ee'noko tee'pura tering baumararing pakuvurearupeu.' Ee'noko tering biromparesio' beuring domang bere'koo piavoko dii'ke taura'periaunge diikaang tomoi dai'erima. ¹³ Tee' nkorarima dii'ke tee Kumponing bakaang kara daang-antaverimaung tee diikaang sintokosintoi-koong minkunaa barereerimaung siomperima, ee'noko amutemurii' aarumo nari' nkoverikoo'.”

*Naning-nung Tanuaang Kumi'antavumaing
(Mat 15:10-20)*

¹⁴ Ee'noko Jiisuu'ke nantoong bokuvurira aa'puru', "Ning iro' taaramerira dii'ke tampa' tasi'periai. ¹⁵ Kapoo' naninge naivuko kumi'antavupeu'nung otoa'. Ee'noko kapoo' domaang-eta tavo'kupeu'nunge deeko' naning ku'mi'antavupeu' ¹⁶ Dii' nantoong punkang-po'nupoong deeko' enang taaraveriai!"

¹⁷ Ee'noko nantoong teka sipurira pava-koo koinuu', ee'noko bakaning barevare-nupoonge teka mirumiru'koong kuunoo' tana'au'. ¹⁸ Ee'noko Jiisuu'ke aa'puru', "Dii' ee napo' teing-pina' noru'dopanuka? Arekee', tasi'peria' tee kapoo' dama'dunung naninge dunkumpuko tanuaang ku'mi'antavuarupeu'? ¹⁹ Aung tee domang-koo kuung bea', pakosii'koo bemaung, ee'noko teketa mono-ita napo' siarakoo'." Tee'purima ookara taamang taura'nisi tampuu'.

²⁰ Teketa aa'puru', "Teeo kapoo' tee kuung-eta pomaunge deeko' naning ku'mi'antavumaung. ²¹⁻²² Ee', naning bakaang domaang-eta aing ee' oro' pomaung: norunoru' orara ee'noko auning, bakiaa', naning dupisi', nampeesi orari, karakaraa', amutemurii' aarumo orara, tositosi, maimaia'nko, mamairo, oraka' minku, baka biiving, ee'noko matau bekoi'. ²³ Teing ee'ning kapoo' oreng naing ku'mi'anta."

*Nani Akovitu-koonanie Tee Jiisuu' Tee Ookara-koo Pankaing Masika'antavuu'na'
(Mat 15:10-20)*

24 Ee'noko Ju' biikanameng-eta tenkenu-rai'nange Jiisuu' bakaning ninka osi Taia' ee'noko Saidoni'nameng-koo berou'. Ee'noko te' bera pava nava'koo kuung tumparu' nantoonge noru'koo piavoarura. Teka baru' baku'arava'.
 25 Teke otoko nani manikuma baurang ma'naang orara-po'nanie Jiisuu' poio' taaravuu', ee'noko pora tee-anko kau'kanoo' dua'aru'. 26 Teninoo' Ju'deeaing-koonani, Ponisia-nameensi'ke ponto'aru'nani, Siiria-nameng-koo. Aa'na' baitoaritaa' Jiisuu' kevi'uu'nani baurang-eta ma'naang bata'koo. 27 Ee'noko Jiisuu'ke teni aa'puu', "A, makotua! Toire' deeko' ookara piavoroaina' bau'numpo', ee'noko tee taamang biikaang mosi'nanka-anko dua'koo tampa' deea'."
 28 Ee'noko tenie Jiisuu' bari'uma aa'puu', "Ee', Ovoring, masika', nka tee toire'ke dua'antavaako mosi'nankai mukunanka naiaamaung tarepa-koo boonga." 29 Ee'noko Jiisuu'ke teni aa'puu', "Makosi, osi tororaravaing. Tampa' bari'meing. Ma'naang tenkenuing daurang-eta." 30 Ee'noko teni tororara baurang batanang-koo bempari otoko oovuu' ma'naang tenkenuio' teni-eta.

Jiisuu'ke Naning Kipau ee'noko Amako Taare-antavuu'na'

31 Jiisuu' Taia'nameng-eta tenkenura osi kivorai nanuitaa' Saidoni'namenge tankinui Kaaleli'naru'koo basiaru'. 32 Ee'noko narionge naning kipau ee'noko tampa' karoaruko'nung tavo'au'. Ee'noko Jiisuu' tana'au' bireng tee-koo patu'uko taarevoa'naang. 33 Ee'noko Jiisuu'ke tee naning bokuvura karika'keta taapo' be'antavuu'

bee'ka oto'koo. Ee'noko birenge punkang-koo kuung kompuu', ee'noko napo' tutupaa'arara meneng-koo kompuu'. ³⁴ Ee'noko paning-aape ankamparara kooreerevoitaa' aa'puu', "Epata." Aung kara kuunoo': "Daate'daravai." ³⁵ Ee'noko bakaang punkang tenang daate'aru' ee'noko meneng simpiri'arara tampa' karou'. ³⁶ Ee'noko Jiisuu'ke potevuru' naning nau-koo. Ee'noko nau-koo doong kante potevuriko teinge napo' aa'na' sira'paako'. ³⁷ Ee'noko nantoonge taaravaama aa'na' ta'ninaako' aa'paama, "Aung bakei ookara kapoo'ke mee'du'pinarai, aa'nomaung: Kipaunuka taarakiaakoo', ee'noko amakonuka kareaakoo'."

8

Jiisuu'ke Nantoong Karenaumo Kokorei' Divu' Bau'uru'na' (Mat 15:32-39)

¹ Pankaroompuaruko nantoong karika' porora naro'ariru'. Ee'noko taamang naiaapeu'ning otoaruio' Jiisuu'ke bakaning barevare-nupoong tee-anko bokuvurira aa'puru', ² "Nkaang domang aa'na' piaamoing aing-koo nantoong-koo. Aing teing ni'ninka beenang doong o'noring ee'noko kapoo' nai-koong oto'evoroa'. ³ Ee'noko ninge peeravoroi otoroko osi-aape botoaranko dei taunga peerai tavuripeu', ai' nariong aing-koo isipo'nupoong." ⁴ Ee'noko bakaning barevare-nupoonge Jiisuu' tana'aama aa'pau', "Teka anke mee'bora' sirakamaa'koo taamang naninge are'ka daa'ura aing bau'uria'naang?" ⁵ Ee'noko Jiisuu'ke nia'urima aa'puru', "Teka arekee'ning

berete' oto'deruring?" Ee'noko aa'pau', "Keura-
taa."

⁶ Ee'noko Jiisuu'ke botovuru' teing nantoong karinga kansi'koo ba'namparia'naang. Ee'noko ~keura-taa berete' nkavura tampa' tampura pisi'uma bakaning barevare-nupoong avuriko teinge nantoong miatara avaariko'.

⁷ Ee'noko napo' nii'ning tavi'ning oki'nareka' oto'evuru'ning-koo biraankevura bakaning botovuru' teing napo' tankampaaria'naang.

⁸ Ee'noko ookara taamanaara poovorou'. Ee'noko Jiisuu' bakaning barevare-nupoonge peku' ~keveku'ka-taa kakita'ke maanto'au'. ⁹ Naro'ka donkaang deerunoo' karenaumo kokorei' pina' teke otorou'. Ee'noko Jiisuu'ke teing nantoong tenkeng-koo botovuru'. ¹⁰ Ee'noko namu'ke tee bakaasi-nareng-koo bakaning barevare-nupoong ninka aa'eariru', ee'noko Dalamanutana-nameng-aape berou'.

*Boto Keperuu'navitue Jiisuu' Tana'au'na'
Taa'ni'anta Nauvurii'naang
(Mat 16:1-4)*

¹¹ Nii'ning Boto Keperuu'navitu Jiisuu'anko porou' bakaang kara paara-koo. Tutumpaama teinge tana'au' taa'ni'anta nkoevurii'naang Kumponing botovuu'na'koo. ¹² Jiisuu'ke ee'maraanura aa'puru', "Aming-koo dii' avarang taa'ni'anta-koo tana'kirimang? Masikung naurampimang, Kumponing dii' enanavarang taa'ni'anta nau-koo kasivua' otong." ¹³ Tee'purira sipuru' teka, ee'noko bakaasi-koo aa'earara nuaru' pako' tutumpuu' amenka'koo bee'naang.

*Jiisuu'ke Bakaning Koono-antavuru'na' Nii'ning
Biikaang Tositosi-koo*

(Mat 16:5-12)

14 Jiisuu' bakaning barevare-nupoong ampa'orou' taamang nka-koo. Ee'noko nau masiku berete' oto'evuru' teke bakaasi-koo. 15 Ee'noko Jiisuu'ke siingoravurima aa'puru', "Bakei tarerariai tee-koo iisi Boto Keperuu'navitue ee'noko Eeroti'nupoonge biikaang taamang ninka bere'aamaung-koo." 16 Ee'noko tee'puio' tasi'paavarura kareaama aa'peeko', "Aunge pa nii' taamang oto'memuriaruio' tee' minkuvuing." 17 Ee'noko Jiisuu'ke minkuaako noru'ura aa'puru', "Aming-koo dii'ka minkurarimang taamang nkaveriarura? Koonto' ee mme' dii'ke tasi'meria' ning? Ai' diikaang domang kapanukai? 18 Duta otori, teka ee ookiria'? Punkang otori, teka ee taaraveria'? Aming-koo noru'eria'? 19 Tenang berete' pa'noko'nuri ninge nantoong pa'noko' kokorei' bau'aransio' arekee'ning peku' kakita'ke oosierira maanto'eru'?" Ee'noko aa'pau', "Kivora-ita keveku'ka." 20 Jiisuu'ke napo' aa'puru', "Ee'noko tenang ~keura-taa berete' nantoong karenaumo kokorei'ke naiaio' arekee'ning peku' kakita'ke maanto'erieeng?" Ee'noko aa'pau', "~Keveku'ka-taa." 21 Ee'noko aa'puru', "Tekaa ee dii'ke mme' tasi'peria'?"

**Jiisuu'ke Bakaning
Barevare-nupoong
Nau-antavuru'na'**

(8:22-10:52)

Jiisuu'ke Naning Duta Kaputu' Bantang-antavuu'na'

²² Jiisuu' bakaning ninka Besaida duparirio' narionge naning duta kaputu' tavo'au' tee-anko birenge kompua'naang eentavarima. ²³ Ee'noko Jiisuu'ke naning kaputu' bireng-koo kompura osieta dama'du tenkeng-antavuu'. Ee'noko duta-koo tutupaa'ura bakaang bireng tee-koo pante'uu', ee'noko aa'puu', "Kapoo' ee oovemaang?" ²⁴ Ee'noko duta bantora aa'puu', "Nantoong aa' koi'pina' nanaako ooramang." ²⁵ Ee'noko Jiisuu'ke napo' bireng patu'uu' duta-koo, ee'noko tenang duta bantora naapu narung ookuma tamparu'kuu'. Ookara kapoo' siraka'paru'. ²⁶ Ee'noko Jiisuu'ke koonto' bakanoo'aape botovuma aa'puu', "Amono-nupoong-koo bera naueriauka!"

Piitai Jiisuu' Tee Pako'pari'nii' Tasi'pura Sira'puu'na'

(Mat 16:13-20; Luk 9:18-21)

²⁷ Nii'na'mung Jiisuu' bakaning barevare-nupoong ninka Sisaria' Pilipai navuntu'aape taunge nanaama bakaning barevare-nupoong tana'urima aa'puru', "Nantoonge ning baa tamamaang?" ²⁸ Ee'noko teinge aa'pau', "Nii'ninge Jooni Minkinara tantaamaung. Ee'noko narionge Eliasi poaing-koong tantaamaunge. Ee'noko nii'ninge urikupoong nakaro-nupoong-koo narung, boo'keta daa'aru'nung." ²⁹ Ee'noko napo' Jiisuu'ke teing tana'urima aa'puru', "Ee'noko dii'ke napo' ning baa tammerimaang?" Ee'noko Piitai bari'uma aa'puu', "Da' aa' tee Kumponingero teroita Pako'pari'nii' nantoong

domamperira tareveriainoo'koo.” ³⁰ Ee'noko Jiisuu'ke potevurima aa'puru', “Naning-koo sira'meriauka'.”

Piitai Jiisuu' Booaing Tamparako Orokovuu'na'
(*Mat 16:21-23; Luk 9:22*)

³¹ Ee'noko Jiisuu'ke bakaning nau tutumpuru' boo'paravaina', aa'purima, “ning Tee Naning-naumpo' Paning-etaing teing amutemurii' arikananka tora'pampaing, ee'noko aing aa'ninge tompimaavaing: pankenukai, piristi'koong ovontunukai ee'noko boto naunukai, ee'noko tee dupisi'maavaing. Teketa beenang doong tankinuko napo' domamarara daa'maravaing.” ³² Siraka'pui tampa' nauvurio' Piitai taapo' be'antavura potevuu' temurii' kara minkuvuaroo'naang. ³³ Ee'noko Jiisuu' bakaning barevare-nupoong-aape bere'arama Piita turampuma aa'puu', “Tokoi beai da' Sietani', ning-ankoita. Dake tee Kumponing bakaang noru' noru'ea', nantoong biikaang noru' narung noru'ei otong.”

Karistoo' Siong-koo Amariaina'
(*Mat 16:24-28; Luk 9:23-27*)

³⁴ Ee'noko Jiisuu'ke nantoong miatara bakaning barevare-nupoong ninka naro' bokuvurira aa'puru', “Naning ning siomui poo'naang piavora deeko', baka bakaang pia iro' doonko tompimparavaing ee'noko bakaang aa'barata' poru'ui ning siomumaatoaing.*

* **8:34:** Miru'noo' ee': Jiisuu' bakaning teing Jiisuu'pina' Kumponing bakaang pia narung nko-koo dai'ariri otoromaing baike kune'koo taura'pariri.

³⁵ Ee'koo, baa tee naning bakaang domaang ning-koo orokovuma baka tare-koo piavoaing tee paa'aravaing, teka baa tee naning ning-koo ee'noko nkaang doorenang tampara-koo bakaang domaang aroo'ari dua'uaing tee domamparavaing. ³⁶ Nanginge kapoo' ookara kansi'kooning barampui okovura bakaang domaang darove'uko teinge arekee' pakuaapeu'? ³⁷ Ee'noko naning aming avupeu' tee bakaang domaang paa'aru'nung napo' moo'koo? ³⁸ Aing avarang oreng otorong nampeesi orarinuka, ee'noko naning teing-koo meu'ke otoi nkaang miring sira'koo ee'noko nkaang kara-koo maia'omaung dama'ke ning Tee Nanging-naumpo' Paning-etaing tee-koo maia'moaing mora teing ninka koosinung~ meekupoong ee'noko Mma' bakaang meenasi ninka.”

9

¹ Jiisuu'ke napo' karoma aa'puru', “Tekana ninge masikung naurampimang, Dii'koo nariong anke otorining dooria' ooverio' Kumponing bakaang Muu' basiaravaing tee ninka purinto'.”

Jiisuu' Bakaang Mono Paariaru'na'
(*Mat 17:1-13; Luk 9:28-36*)

² Ee'noko ~na'mung-taa doong tankiniuio' Jiisuu'ke Piita dovang Jeemisi ee'noko Jooni bokuvuritaa' bii'ka iu' isikara-koo deto koinau', ee'noko teke otoroi ooaio' Jiisuu'nung mono nii'na' paariaru'. ³ Bakaang mononopa' aa'na' kakaravora siisiou'. Nanging otoa' duu'pura tee' oro'antavupeu'nung. ⁴ Ee'noko Jiisuu' bakaninge ooau' Eliasi ee'noko Moosesi nari' kareaako

Jiisuu' ninka. ⁵ Ee'noko Piitai karoma Jiisuu' aa'puu', "Nau-anta Pankaing ee, bakei tampa' nii' anke o'norimaang. Aia', nii'ke beevaari bare kaniampiai: nava' da' dakanava', nava' Moosesi bakanava', ee'noko nava' Eliasi bakanava'."

⁶ Aing teing avoreaara minkuvupeu'ning otoaruko aung minkuvuu'nung. ⁷ Ee'noko teka kamo'ke daka'puru', ee'noko teketa auronge karoma aa'puu', "Aung tee nnuring ninge piaavamaung. Taaraveriaing tee."

⁸ Ee'noko da'deng avitoitoi ookaama naning ooaava', Jiisuu' narung teing ninka otoko ooau'.

⁹ Ee'noko iu'keta depeto siarima Jiisuu'ke teing potevuru' kapoo' ooau'ning nantoong nauaariaroo'naang bera Tee Naning-naumpo' Paning-etaing booainoo'keta daa'aravainoo' basi.

¹⁰ Ee'noko teinge Jiisuu' bakaang kara meumpau', ee'noko bii'ka kareaama aa'paako', "Aunge aming kapoo' boo'keta napo' daa'aravaing tampumang?"

¹¹ Ee'noko Jiisuu' tana'aama aa'pau', "Aming-koo boto naunukai aa'paamaung Eliasi dama' tee tee-koo Kumponing Pako'pari'nii'koo uro'ke poaing?"

¹² Ee'noko Jiisuu'ke bari'urima aa'puru', "Masikung, Daari Meekunge aa'pui otong, 'Eliasi tutung poaing ookara kapoo' maamu-antavua'naang.' Ee'noko Daari Meekunge napo' ning-koo aa'pui otong, 'Tee Naning-naumpo' Paning-etaing aa'na' sisikeera kompuaing poore'aako.' *(Malakai 4:5; Aisaia' 53:1-8)*

¹³ Teko iro' ninge naurampiai. Eliasi tee masika' tutuna' pou'nung, ee'noko nantoonge tee-koo oraka' piavorou'na' nari' nkoau' tee, Daari

Meekunge minkuvui otona'."

Jiisuu'ke Naning Nemaka-koo Ma'naang Bata'uu'na'

(Mat 17:14-21; Luk 9:37-43)

¹⁴ Ee'noko Jiisuu' ninka iu'keta siarima nii'ning barevare-nupoong meu'paaru', ee'noko napo' nantoong karika' kune'aaru', naring boto naunuka Jiisuu' bakaning barevare-nupoong ninka mantekaveeko. ¹⁵ Ee'noko namu'ke Jiisuu' ooaara bakei ookara ta'nimparira kua'pariru' tee-anko onkeonke'aava'naang. ¹⁶ Ee'noko Jiisuu'ke bakaning tana'urima aa'puu', "Dii' aming-koo mantekareerimang?" ¹⁷ Ee'noko naninge karika'koo meu'keta bari'uma aa'puu', "Nau-anta ee, ninge nnuring da'anko tavo'ama moing ma'naang orara otoi kara kereng-antavuu'nung. ¹⁸ Teie ma'naange tavuma kansi'koo kosi'uko ka'buairavarama kakirinkuarakoo', ee'noko bakaang mono ta'naa'okoo'. Ninge dakaning barevare-nupoong tana'aransio' tee ma'naang bata'koo makosiaavaruing." ¹⁹ Ee'noko tenang Jiisuu'ke aa'puru', "Nko dii' masika'anta otoriainge, koontariaing, are' basinaroonge dii' ninka nari' o'norimaatoainge dooroontampiri? Po'antaveai tee oki'nara ning-anko." ²⁰ Ee'noko tenang po'antavau' Jiisuu'anko. Ee'noko ma'naange Jiisuu' oovura namu'ke tee nemaka kanu'antavuo' dankuranku'arama kansi'koo dua'arara korimparu' ka'buaa'ke sisi'arama. ²¹ Ee'noko Jiisuu'ke bauma tana'uma aa'puu', "Aung arekee'ning doonge tee' nkoaramaung?" Ee'noko baumai bari'uma aa'puu', "Oki'na'noo'keta. ²² Mmau' doonge

ntong tovang-koo nta' dua'antavukoo' dupisi'koo kevi'uma. Da' makosi deeko' piaamerira pakumeriai.”

²³ Ee'noko Jiisuu'ke aa'puu', “Arekee'koo ning makosi deeko' tammemang, ai' teie da' makosi deeko'. Ookara kapoo' arika'parava' naning-koo Kumponing masika'antavumaung-koo.”

²⁴ Ee'noko tooto'ke bauma namu'ke bokuma aa'puu', “Masika'antavansing. Makotumparuko deeko' pakumeaing.”

²⁵ Ee'noko Jiisuu'ke nantoong karika' porora naro'ariko oovurira tee ma'naang orara aka'puma aa'puu', “Da' kipau ee'noko amako ma'naang botoramaang naning-eta bakorarara tenkeng-koo ee'noko napo' tee-koo kuung beauka'.”

²⁶ Ee'noko tenang ma'naang uiarama naning kanu'antavura sipuu'. Ee'noko nemaka bakei davoru-pina' oro'pario' nantoonge aa'pau', “Aung aa' boo'paring.”

²⁷ Ee'noko Jiisuu'ke aung naning nemaka bireng-koo kompura deto donkong-antavui'o donkonuu'.

²⁸ Ee'noko Jiisuu' teketa pava-koo tumpario' bakaninge barevare-nupoong makenge tana'aama aa'pau', “Arekee'koo nii'ke ma'naang bata'koo makotumpia'?”

²⁹ Ee'noko Jiisuu'ke bari'urima aa'puru', “Unkumuari kungsi narunge deeko' temurii' bata'koo makosi.”

*Jiisuu'ke Napo' Bakaang Boo' Nauvuru'na'
(Mat 17:22-23; Luk 9:43-45)*

³⁰ Ee'noko teketa tenkenaara Kaaleli'namenge berou' makemparitaa', bii'ka bire'ariri bakaning barevare-nupoong nau-anta-koo.

³¹ Ee'noko aa'puru', “Ning Tee Naning-naumpo'

Paning-etaing tee nkaning-koo navumainuka-koo narunge tooka kompui simuu'naang nantoong oreng biikaang bireng-koo. Teinge dupisi'maavaing, teka beenang doong tankinuko napo' domamarara daa'maravaing.” ³² Ee'noko teinge nauvurio' tasi'paava', ee'noko napo' amaiaa'orou' tana'koo.

Baata Teing Pankeng?

(Mat 18:1-5; Luk 9:46-48)

³³ Ee'noko Kapaneume' tavo'arira Jiisuu'ke bakaning tana'urima aa'puru', “Dii' taunge aming mantekavering?” ³⁴ Ee'noko kareaava', ai' taunge nanaama mantekaveema aa'pau', “Nii'koo baa pankaing?” ³⁵ Ee'noko Jiisuu' ba'nanurai'nange bakaning nanai'keta kenaankara bokuvurira aa'puru', “Naning paninung muu'koo uro'nara deemparaa'naang piavora deeko', baka enang ookara-koo dama'du siparara biikaang pakupakunung otoai.” ³⁶ Ee'noko Jiisuu'ke tooto' kompura uro'kanoo' teing-koo donkong-antavuu'. Ee'noko tanka'ke boko'ura aa'puru' teing, ³⁷ “Baa tee naning ning nkaang miring-koo narung tooto' oki'nara aung-pina' oro' onkeonke'uainge tee ning onkeonke'muaing, ee'noko ning narung deea', naning ning botomuing onkeonke'uainge.”

Nantoong Turamaaria' Otoromaing Teing Nii' Pakupaku-nupoong

(Luk 9:49-50)

³⁸ Joonie aa'puu', “Nau-anta, nii'ke naning ooampiring dakaang miring-koo ma'nari bata'uriko. Ee'noko ooampira poteampiri

tee nii' ninka nari' da' siontuaung-koo.”
³⁹ Ee'noko Jiisuu'ke bari'uma aa'puu',
 “Poteveriauka' tee. Naning nkaang miring-
 koo kuunge kapoo' purinto' nkovura namu'ke
 oraka' minkumuarupeu'. ⁴⁰ Baa naning
 nii' too'demuriaung tee pakumurimaung-
 pina' noru'ampiaing. ⁴¹ Ee'noko noru'eriai
 naning oovununge dii' ntong aruriko deeko'
 Karistoo' bakaning tantaririo' teie bakaang moo'
 divu'uauka'nunge.

*Orara Aarumo Nii'ankoita Toto'pampira
 Tampa' O'noriaina'*

(Mat 18:6-9; Luk 17:1-2)

⁴² Baa tee naning aing toire' ning
 masika'antamaamaing-koo narung
 dua'antavuaing tee-koo orara aarumo-koo
 deeko' tee tee piaaru'. Tee' oro' naning baukoi
 paravuaruu'nung dei tampa', ai' Kumponing
 aa'na' kiimatavuaing tee. ⁴³ Ee'noko dakaang
 tanka'ke dua'antaruko napu'daravai. Tampa'
 masika' tanka'nanaang ninka domaang otoi-
 oto'noo' beaing, ee'noko tanka' kenaanta ninka
 tampa' deea' mosianung-aape nanu'koo. ⁴⁴ Tee'
 aa'nomanoo' kiki'nanka booroa'noo'ke ee'noko
 nta' siri'arava'noo'ke. ⁴⁵ Ee'noko dakaang
 kau'ke dua'antaruko napu'daravai. Tampa'
 masika' kau'nanau' ninka domaang otoi-
 oto'noo' beaing, ee'noko kau' kenau'ka ninka
 tampa' deea' mosianung-aape nanu'koo. ⁴⁶ Te'
 aa'nomanoo' kiki'nanka booroa'noo'ke ee'noko
 nta' siri'arava'noo'ke. ⁴⁷ Ee'noko duta narutai
 tapiri'antaruko pasi'darara dua'ei. Aa'na'
 tampara duta naruta ninka Kumponing bakaang

muu'koo tung-koo ee'noko duta kerutara ninka tampa' deea' mosianung-aape dua'koo. ⁴⁸ Te' aa'nomanoo' kiki'nanka booroa'noo'ke ee'noko nta' siri'arava'noo'ke.

⁴⁹ Nii' ookara teing meeka'mariri Kumponing-koo boontunang deemarii'naang nta'ke miang-pina' taimuriko, Daari Meekunge minkuvui otona'.* ⁵⁰ Miang tee kapoo' tampara, teka miang-koo tarii'noo' paa'arako arekee' napo' naninge tarii'antavupeu'? Makotua'! Tee'koo, dau basina', ning-koo aroo'dariri ima'dariaing, ee'noko meekupoong masikeng otori pinka'darima nari' mooarariri otoriai.”

10

Niania' Naninge Ba'aang Bata'koong Nia'aako Jiisuu'ke Maku'uru'na'

(Mat 19:1-12; Luk 16:18)

¹ Jiisuu'ke temono sipura Judia'nameng-koo beu' Joo'dani-nari pako'uitaa'. Ee'noko nantoong karika' napo' tee-anko naro'aririo' kara nauvuru' teroita nauvuriko'na'. ² Ee'noko nii'ning Boto Keperuu'navitu nari' pororai'nange aavavaama aa'pau', “Naumeriai. Niikaang boto-koo ee naninge ba'aang bata'koo taura'pui otong?” ³ Ee'noko aa'puru', “Tek aremurii' boto Moosesie aruru?” ⁴ Ee'noko bari'aama aa'pau', “Moosesie taura' avu'nisi naninge ba'aang si'koo piavora deeko' karavoto~ daarivuaing nampeesi toto'puing tasi'anta-koo, ee'noko

* **9:49:** Moosesie temu' botovuru'nung miang sipaava'naang biikaang boontunang-koo, mooa-aapening deeng-antavai. Ooveaing Boontu 2:13; Kena 50:5; 2 Noru'anta 13:5.

ba'aang bata'uai.” ⁵ Ee'noko Jiisuu'ke aa'puru',
 “Moosesie aung boto daarivuu'nung dii' dii'ka
 domang iveka'dariko. ⁶ Teka Kumponingee ookara
 kapoo' pupu'uu'nang-eta minkuvuma aa'pui
 otong Daari Meekung-koo,
 ‘Kumponingee donkaani ee'noko manikuma nari'
 nkovuretu.’

⁷ Ee'noko
 ‘Tee'koo donkaanie baumararing sipureta
 ba'aang ninka pinka'areaing, ee'noko
 tenaanka narung mono deempareaing.’
(Pupu' 1:24; 2:24)

⁸ Tee'puu'noo'koo tenaanka kenaanka
 deea'. ⁹ Tee'koo kapoo' Kumponingee
 be'nu'antavuu'nung nara'ka naningee
 tankaampuauka' nung.”

¹⁰ Ee'noko teketa pava-koo toroarira bakaning
 barevare-nupoonge tampa' tasi'koo tana'au'.

¹¹ Ee'noko Jiisuu'ke aa'puru', “Tenang naningee
 ba'aang bata'uma oovunani nampupeu' ee'noko
 nampeesi ba'aang ninka teka orarivuing.

¹² Ee'noko ba'aange bata'uma ba'ung oovunara
 nampupeu' ee'noko nampeesi tee teka
 orarivuing.”

Jiisuu'ke Toire' Biraankevuru'na'
(Mat 19:13-15; Luk 18:15-17)

¹³ Ee'noko nantoonge toire' oki'nareka'
 Jiisuu'anko po'antavaariko' teie kompurira
 biraankevurii'naang. Ee'noko teingee bakaning
 barevare-nupoonge poteaaru' tee-anko
 tavo'aariko. ¹⁴ Ee'noko Jiisuu'ke oovurira
 iiraevuru' bakaning barevare-nupoong
 aa'purima, “Taura'perereriai toire' ning-anko

po'koo, potevereria'. Kumponing nantong toire'pina' bere'arimaing bakaang muu'kooning. ¹⁵ Masika' naurampimang ninge dii', baa tee naning Kumponing bakaang muu' tooto'ke bauta' nkavui aroo'aramana' kompuarura tee bakei tumparavauka'nung te' Kumponing bakaang muu'koo." ¹⁶ Ee'noko minku bakevura toire' naruna' boko'urima tanka' pante'uru' Kumponing biraanke-koo.

Narung Nemaka Barevarenku Mmau' Oto'evuko'nung

(Mat 19:16-30; Luk 18:18-30)

¹⁷ Tenang Jiisuu' nii'nameng-aape nanu' tumparako naning narung kua'pari pora miinge keemparu' uro'kanoo' ee'noko aa'puu', "Nau-anta tampara, ninge aming kapoo' nkoamira domaang oparavauka'nung kompampaing?" ¹⁸ Ee'noko Jiisuu'ke maku'uma aa'puu' tee, "Arekee'koo dake ning tampara tammemang? Nii'nara naning tampara otoa', Kumponing narung tampara. ¹⁹ Dake Moosesi bakaang boto ee' oro' noru'ei otong: 'Naning dupisi'eauka'.

Nampeesi orarieauka'.

bakiaa' nkoveauka'.

Daang-koo tuutunampeauka'.

Kapoo' kokonoveauka'.

Daumararing deto noru'eresi pakueriang.'"

(Toro 20:12-17)

²⁰ Ee'noko teie aa'puu', "Nau-anta, ninge oki'na'nooketa aing ookara boto tanatavantu'ning." ²¹ Ee'noko Jiisuu'ke oovui piaavura aa'puu' tee, "Da' narung kapoo'koo makosia'. Bera

ookara kapoo'nanka dakaning baavevera mooni' nkavera ata'oi'nuka averiai. Tee' nkovera paning-koong kavonanka oto'deruaing. Ee'noko teketa ning siomei poai.” ²² Ee'noko aung kara taaravura aa'na' muri'ou', ee'noko domang manki'oitaa' tenkenuu', ai' aung naning tee maneenara.

²³ Ee'noko Jiisuu'ke oo'oovurima bakaning barevare-nupoong aa'puru', “Bakei pore' masikung manee-nupoong Kumponing bakaang muu'koo tung-koo.” ²⁴ Ee'noko bakaning barevare-nupoong aa'na' ta'ninau' tee'puio'.

Ee'noko Jiisuu'ke napo' kara bari'evurima aa'puru', “Ee toire', bakei pore' masikung Kumponing bakaang muu'ke tung-koo teing maneariri otoromanoo'koo noru' sipaamaing.

²⁵ Kaameli'navoro' bamaru'koong busi-koo kuunge tung-koo makotua', ee'noko naning maneenara-koo bakei aa'na' koonto' makotua' Kumponing bakaang muu'koo tung-koo.”

²⁶ Ee'noko teing aa'na' ta'ninaara bii'ka kareaama aa'pau', “Nka enang baa domaang moo'aravaing?” ²⁷ Ee'noko Jiisuu'ke teing

oovurira aa'puru', “Nantoong bii'ka domaang moo'koo makosi deeaing, Kumponingee deeko' makosi, ai' teie ookara kapoo' nko-koo makosie.”

²⁸ Ee'noko Piitai karoma aa'puu', “Aung ee, teka nii' teing ookara kapoo' sipampira siontampimaing.” ²⁹ Ee'noko Jiisuu'ke aa'puu',

“Masikung naurampimang, naninge aing sipuu'nung: pava, baumaraang, baurukaa', bakaang kansii' sipura ning-koo ee'noko nkaang kara tampara bereng-anta-koo, e'mung-eta dau basinoo' maku' nkavuaing daaku'pina'

anke kansi'koo otoitaa'; ³⁰ Aa'noko: pava, baumaraang, baurukaa', kansi'. Ee'noko nantoonge turampaavai ee'noko dama'naroong-koo napo' domaang oparavaung okovuaing. ³¹ Teka mmau' nantoong ureai otoromaing dama'ke dama'duariaing, ee'noko dama'duariri otoromaing ureavai.”

Beemu'pina' Jiisuu'ke Booang-koo Minkunaa Nauvuru'na'

(Mat 20:17-19; Luk 18:31-34)

³² Ee'noko Jiisuu' uroitaa' Jerusalema'aape daanto taunge nanau', ee'noko ta'nimpariru' teing siompaako'ning avoreaama. Ee'noko bakaning nanai'keta kenaanka naru'urira minkunaavuru' dama'ke nkoaravaina' ³³ Aa'puru', “Ee aing, nii' teing Jerusalema'navuntu'koo deto merimang. Ee'noko teka ee'noo'ka naninge tooka kompui ning Tee Naning-naumpo' Paning-etaing taura'muu'naang aa'ning-koo Piristi'nuka-koo ovontung ee'noko boto naunuka; ee'noko teinge tee tuutunamaara ning boo'koo makosi tampaarai'nange sing-antamaavaing teing-koo Ju'deeaing-koo. ³⁴ Ee'noko teinge Ju'deeaing siisimaavai tutupaa'maama, ee'noko mura'maara dupisi'maavaing. Teketa beenang doong tankinuko napo' daa'maravaing.”

Entaenta Jeemisi Namainta Jooni Beekaang

(Mat 20:20-28)

³⁵ Jeemisi namainta Jooni, Siebedi baurinketa, Jiisuu'anko poretu' aa'purema, “Nau-anta, kapoo' nkomemuree'naang piamoremang.” ³⁶ Ee'noko Jiisuu'ke aa'poretu', “Aming nkorerompee'naang

piaroremang?" ³⁷ Ee'noko temaintai maku'urema aa'puretu', "Taura'mereaing nee' da' ninka ba'ngang-koo, tenang dakaang meenasie kororuio' ovorintari ba'nantaravainang, narung tampavine-aape ee'noko narung mare'aanavine-aape." ³⁸ Ee'noko Jiisuu'ke temainta aa'puretu', "Dee'ke tee kapoo' eentameresing noru'erea'. Dee'ke ee teru' ntonaru' oraka' dee'naru' ning naikampainaru' naikirepeu'? Ee'noko napo' sisikeera ninka meeka'antamaravaina' ee meeka'antararepeu'?" ³⁹ Ee'noko temaintai maku'urema aa'puretu', "Ee', nee' makosira." Ee'noko Jiisuu'ke aa'puretu', "Ee', masika', kaapu-koo ninge naikampaing-koo naikireaing, ee'noko meeka'antamaravaina' meeka'antarareaing." ⁴⁰ Ee'noko ning taura' o'noa' miru'koo naning ning-koo tampavine-koo ee'noko mare'aanavine-aape ba'ngang-antakoo. Aung tee kapoo' Kumponing bakaang. Teie bampuu'na' ba'nampareaing."

⁴¹ Ee'noko teinge napo' nanai'ke tee' taaravaara Jeemisi namainta Jooni ikoo'aaretu'. ⁴² Ee'noko Jiisuu'ke ookara naro' bokuvurira aa'puru', "Dii'ke ee noru'eri otong teing nantoong Ju'deeaing-kooninge biikaning ovontung miru'aarimaing iri'oromana' nantoong-koo. Ee'noko biikaning pankenankai biikaang iri'ke nantoong etuaarikoo'. ⁴³ Teka dii'koo tee' deea'. Naning dii'koong bore' oto'koo piavora diikaang pakupakunung otoai. ⁴⁴ Ee'noko naning dii'koo dau basi deeng-koo piavora botovotona' otoai ookara-koo. ⁴⁵ Ning Tee Naning-naumpo' Paning-etaing tee'ke, kansi'koo ovoring-pina' oto'koo

moa', teka pakupakunung deemaraa'naang mou'nung, ee'noko nkaang domaang dua'koo teing-koo mmau' boo'keta simpiri'arii'naang.”

*Jiisuu'ke Naning Duta Kaputu' Miring Batimiasi
Tamparu'antavuu'na'*

(Mat 20:29-34; Luk 18:35-43)

⁴⁶ Ee'noko Jerikoo'namono-koo tavo'ariru'. Te' otorokotaa' napo' tenkenau' Jiisuu' ee'noko bakaning barevare-nupoong. Ee'noko napo' nantoong karika' nari'. Ee'noko naning duta kaputu' taunge ba'nampari otoi nantoong mooni'koo eentavuriko'. Aung naning miring Batimiasi, Timiasi bauring.
⁴⁷ Ee'noko teie taaravura Jiisuu' Nasareti'nung tankinuko boku tutumpuu' aa'puma, “Jiisuu', Deevita' bakanaving-koong, piaameai ning.”
⁴⁸ Ee'noko nantoong karika'ke poteaama dooroomparaa'naang botoau'. Ee'noko tee'paako bakei aa'na' bokuma aa'puu', “Deevita' bakanaving-koong, piaameai ning.” ⁴⁹ Ee'noko Jiisuu'ke nasinura aa'puu', “Bokueriai.” Ee'noko bokuau' tee kaputu', aa'paama, “Doturari daa'daravai. Bokurumaang.” ⁵⁰ Ee'noko bakaang mononopa' dua'ura namu'ke daa'arara Jiisuu'anko beu'. ⁵¹ Jiisuu'ke aa'puu', “Da' arekee' nkorama'naang piaroi?” Ee'noko naning kaputu'ke aa'puu', “Nau-anta Pankaing ee, ning duta bantang-antameaing.” ⁵² Ee'noko Jiisuu'ke aa'puu', “Naniaing. Dakaang baitoi tamparu'kiing.” Ee'noko namu'ke bantora tee Jiisuu' siompuu' taunge nanuko.

Jiisuu' Sisikeera Tora'antavai Dupisi'aako Napo' Domamparu'na'

11

(11:1-16:20)

*Jiisuu' Daurarong~ Deemparako
Jerusalema'nupoonge Onkeonke'au'na'*

(Kena 118:25-27; Mat 21:1-11; Luk 19:28-40; Jon 12:12-19)

¹ Ee'noko poroma Jerusalema' due' Olive'po'namii-koo basiariru', osi Bepasi ee'noko Beetani due' masipo'. Ee'noko bakaning barevare-nupoong-koo Jiisuu'ke kenaankara uro'ke botovurema aa'puretu',
² “Dee' ureresi bereta osi uro'kanoo'ke otoi-namono-koo du'dareai. Ee'noko basirareta doonkii'nu kampianu ooveresai bi'ari otoko naning mme' teu-koo ba'namparava'. Dipi'ereta po'antavereai.”
³ Ee'noko naninge tana'durema aa'dureko, “Aung aming-koo tee' nkoveremang? Aa'pereai, ‘Ovoring piavoing. Napo' torovuaing namu'ke.’”
⁴ Ee'noko bereta oovuretu' tee doonkii' kambia taung-koo meu'ke bi'ari otoko pava karanaange;
⁵ Ee'noko dipi'ureko narionge due' donkonai otoroko'ninge tana'aarema aa'paaretu', “Dee' aming nkoverema doonkii' dipi'eremang?”
⁶ Ee'noko tenaankai Jiisuu'ke nauvuretu'na' maku'uretu', ee'noko nantoonge tenang taura'paaretu'.
⁷ Ee'noko tenaankai po'antavuresio' Jiisuu'anko teinge biikaang baarong tevorokoo dau tani'au'. Ee'noko

Jiisuu' tee-koo dau ba'namparu'. ⁸ Ee'noko nantoong karika'ke biikaang baaronankai taunge danto tani'au', ee'noko narionge uurung tovang pora'ka napu'aama tani'au'. ⁹ Ee'noko nantoong Jiisuu'koo uro'ke nanau'ning ee'noko nii'narionge dama'du-eta porou'ninge eura bokiaama aa'paako', "Biraanke! Biraanke-po'nung aung Ovoring bakaang miring-koo pomaang! ¹⁰ Biraankenii' tee muu' niuma Deevita'ketaing napo' donkonge due'umaang! Biraanke otoi otoaing a'dei'ke paning-koo nari!" ¹¹ Ee'noko aarenuu' Jiisuu' tee-koo osi Jerusalema'. Ee'noko teketa pava dootuu'nava pankava-koo kuung tumparara avitoitoi nanuma beero'uu'. Ee'noko muung-aapevui' napo' toroaru' Beetani-aape bakaning nanai'keta kenaankara ninka.

Jiisuu'ke Koi' Piiki' Barakosi'uu'na'
(Mat 21:18-19)

¹² Ee'noko dauna'mung Jiisuu' toroaru' Beetani'keta peeravoitaa'. ¹³ Ee'noko koi'navari miring piiki' isi'isipo'keta oovuu' para' narung uumaanau'. Ee'noko sinang-po'navari tampuma beu' tevari-anko. Ee'noko berai'nange sinang oovua', para' narung otoko oovuu', sinang bi'koong bakaang batei deea'. ¹⁴ Ee'noko Jiisuu'ke tevari aa'puu', "Naning otoa' dakaang sinang napo' maa'deruaing." Ee'noko bakaning barevare-nupoonge taaravau'.

Jiisuu'ke Dootuu'nava Pankava-koo Baave Nkonuka Bata'uru'na'
(Mat 21:12-17; Luk 19:45-48; Jon 2:13-22)

15 Ee'noko Jerusalema' napo' tavo'arira Jiisuu' parang-koo tumparara pava dootuu'nava pankava-koong-koo, nantoong sipisipi' dovang parekanumpo' baaveveeko'ning bata' tutumpuru'nung. Aa'noko batanananka mooni' aampari'aako'ning biikaning ee'noko napo' ba'nava'nananka kuukuu' baaveaariko'ning biikaning teka piakatu'uru'. 16 Ee'noko potevuru' Pava Dootuu'koo kapoo'nanka nkavai be'koo. 17 Ee'noko napo' nau-antavurima aa'puru', "Aming-koo noru'eria' otong Kumponing bakaang kara Daari Meekung-koo aa'pumana' 'Nkaang pava tee pava kunsinava tampari otoaing, nantoong amutemurii' biikaang.?"

(Aisaia' 56:7)

Teka dii'ke 'bakiaa' nkonuka biikanoo" deeng-antavering." *(Jeremaia 7:11)*

18 Ee'noko teinge piristi'nuka-koo ovontunge ee'noko boto naunuka taaravaara taung besi'au' Jiisuu' tavu'na', nantoong karika' Jiisuu' bakaang kara-koo ta'nimparima bi'ariko avoreaara. 19 Ee'noko muung-aapevuio' Jiisuu' bakaning ninka tenkenau'

Koi' Piiki' Mara'ou'nung-koong Tautau

(Mat 21:20-22)

20 Ee'noko napo' dauna'mung ora'ka-ita tevunge toroarima tevari piiki'navari ooau' mara'ora boo'pario' untu'keta kaakeng-koo basi. 21 Ee'noko Piitai nkoaru'na' noru'ura Jiisuu' aa'puu', "Nau-anta Pankaing, ooveai. Tee koi' dake barakosi'eieeng mara'oi boo'paring." 22 Jiisuu'ke teing kara maku'urima aa'puru',

“Masika' naurampimang ninge, ²³ Baa naning baito Kumponing-koo oto'evui dei aunteto iu' aa'pupeu', 'Daa'darara pirung-koo dua'daravai,' ee'noko bakaang noru' keekoo'arava' minkuvuina' nkoaraa'naang masika'antavuko tee' nkoarapeu'. ²⁴ Tee'koo aa'dampimang, tenang eentatarima ee' noru'eriai, 'Kapoo' nkavampiring,' ee'noko tee okoruriaing. ²⁵ Ee'noko tenang donkoniri kunsirarima tonta'evurereriai kapoo' orara dii'koo nkoau'nanka. Ee'noko Diuma, paning-koo otomaunge napo' diikaang orara tonta'deruriai. ²⁶ Ee'noko napo' dii'ke nariong biikaang orara tonta'eriaruko Diuma paning-koo otomaunge diikaang aarumo orara tonta'koo makotua'.”

Jiisuu' Bakaang Purinto'koo Okora' Nia'au'na'
(Mat 21:23-27; Luk 20:1-8)

²⁷ Ee'noko Jerusalema'aape napo' toroariru' ee'noko Jiisuu' dootuu'nava pankava-koong-koo parang-koo kuunge nanuu'. Ee'noko piristi'koo ovontung, boto naunuka ee'noko nantoong-koo urang-antanuka Jiisuu'anko porou'. ²⁸ Ee'noko tana'aama aa'pau', “Tee aung aremurii' taura' otoko dake aing kapoo'nanka nkovemaatoing? Ee'noko napo' baie taura' aruio' nkovemaatoinge?” ²⁹ Ee'noko Jiisuu'ke kara bari'evurima aa'puru', “Enang aa' napo' ninge tana'dampiang ee'noko dii'ke bari'meriko ninge napo' naurampiai tee taura' ning oto'memuko aing kapoo'nanka nkoamaung. ³⁰ Naumeriai, Jooni baie taura'puio' nantoong ntong-koo minkivurima meeka'antavuriko',

Kumponinge ai' tamung nantoonge? Enang bari'meriai.” ³¹ Ee'noko teing bii'ka nia'eema aa'peeko', “Are'pampia'naang? Aa'pampiko deeko', ‘Kumponinge,’ teie aa'murii'naang, ‘Teka aming-koo dii'ke Jooni masika'antaveriaruko?’ ³² Ee'noko aa'pampiko deeko', ‘Tamung nantoong-etaing,’ nantoonge tamaari'neenga, ai' teinge tee ookarai Jooni nakaronara Kumponing-etaing tasi'pai otong.” ³³ Ee'noko teinge Jiisuu' maku'aama aa'pau', “Nii'ke aa' noru'ampia'.” Ee'noko Jiisuu'ke aa'puru', “Nna' ninge napo' dii' naurampiaroo'naang baa tee ning taura' amuu'nung aing kapoo'nanka nko-koo.”

12

Kara Mirumiru' Teing Nantoong Oreng Mintoong Uaini Tareaako'ning-koong
(Mat 21:33-46; Luk 20:9-19)

¹ Jiisuu'ke nii'ning kara mirumiru' nauvurima aa'puru', “Naning narunge mintoong uaininau keempura parange korovui kaavane'uu', ee'noko dinkung nenke'uu' uaini mii'doma tenau-koong. Ee'noko napo' pava tarenava siarua' kanivuu'. Ee'noko napo' nii'ning nantoong tenau tare-antavurira nii'namensi'koo tenkenuu'. ² Ee'noko tenang batei sinang kavu'koong makotui'o' teie narung bakaang botovotonaa' botovuu' teing-anko uaini tarenuka-anko nii'ning sinang baarauni-koong~ tenau-koo nkaevua'naang. ³ Ee'noko teinge tare nkonukai tee botovotonaa' moo'aara bata'au' murasiavaama, tee baarauni avaava'. ⁴ Ee'noko napo' narung botovotonaa' botovuu'. Ee'noko teinge bore' bape'aama

maimaia'na' nkoau'. ⁵ Ee'noko tenau-koo
 ovinge napo' narung botovotonaa' botovuu'.
 Ee'noko teinge tee dupisi'au'. Ee'noko
 napo' mmau' botovotonaa'nuka tee' nari'
 nkoaaru' nariong mura'aarima, napo' nariong
 koonto' dupisi'aaru'. ⁶ Ee'noko teing-koo
 asi'nara botovupeu'nung biruanisi bauring
 piaavumaung. Ee'noko asi'namu'koo deeko'
 tee bauring botovuu' tare-antavuru'ning-
 anko ee' noru'ura, 'Aung-koo pa nnuring-koo
 amaiaa'oroo'naang.' ⁷ Ee'noko teinge tare
 nkonukai bii'ka kareaama aa'paako', 'Aung tee
 barenku okovuaing. Aia', dupisi'ampiaing tee
 barenku okomuriaina.' ⁸ Ee'noko teinge tee
 bauring kompaara teka dupisi'au' tee. Ee'noko
 uaininau-koo dama'du dua'au'." ⁹ Ee'noko
 Jiisuu'ke tana'urima aa'puru', "Enang tenau
 okonarai arekee' nkovuriaing? Teie aa' tee teing
 tare nkonuka-anko pora tavurima opuriaing,
 ee'noko nii'ning oko-antavuriaing. ¹⁰ Dii'ke ee tee
 Daari Meekung-koong kara deeruerima dama'
 nkoaravaina' tasi'periaung aa'pui otoi'noo'ka,
 'Tere' ee'nare' kapanare' pava kaninukai
 poore'aama dua'au'nare' ookutunava-
 koo e'manianare' tumanare' deempario'
 tasi'pau' dama'ke. ¹¹ Ovinge tee' ee'na'
 nko-antavuu' ee'noko bakei ta'nimpaarii'
 niikaang duta-koo.' " *(Kena 118:22-23)*

¹² Ee'noko teketa mirumiru'ke too'puru'nung
 tasi'parira boto naunukai ee'noko piristi'koo
 ovontunge taung besi'au' Jiisuu' dai'aavainavung,
 teka teing nantoong karika'koo avoreaara teka
 sipaara tenkenau'.

Taakisi Moo'koo Jiisuu' Nia'au'na'
(*Mat 22:15-22; Luk 20:20-26*)

¹³ Ee'noko botoaaru' teing Boto Keperuu'navitu ee'noko Eeroti' Bakanavitu Jiisuu'anko porora nii'ning tanatana'ke avakareaama tee dua'antana'koo. ¹⁴ Ee'noko Jiisuu'anko porora aa'pau', "Nau-anta ee, nii'ke da' noru'dampiri oting naning masikung narung minku. Da' tee kapoo' naninge minkurupeu'ning tamung taarai. Ee'noko naning ankang noru'ea'. Kapoo' masikung narung Kumponing nantoong pia-antavurimana' nauerimaung; ¹⁵ Enang aung naumeriaing nii'ke Ju'nupoonge ee daurarong~ pankaing, Siisa~, Rooma'nung, taakisi avu'koo makosi, ai' makosi deea'?" Ee'noko Jiisuu'ke tokompurira aa'puru', "Aming-koo daua'merimaang ai' ning taavi'merimaang? Teu mooni'nu iro' po'antaveriko ooampai." ¹⁶ Ee'noko teinge mooni'nu nau avai' tana'urima Jiisuu'ke aa'puru', "Aung uu'aa' ee'noko aung miring baa bakaang?" Ee'noko aa'pau', "Daurarong Siisa' bakaang." ¹⁷ Ee'noko Jiisuu'ke aa'puru', "Tee tee averiaing kapoo' Siisa' bakaang, ee'noko kapoo' Kumponing bakaang Kumponing averiai." Ee'noko tee' maku'urio' aa'na' ta'nimpariru'.*

Tanatana' Boo'keta Domang-koong
(*Mat 22:23-33; Luk 20:27-40*)

¹⁸ Teketa napo' Noru' Pitunavitu~koo nii'ning Jiisuu'anko niania' ninka porou', boo'keta

* **12:17:** Taakisi dua' orokovuko deeko' teinge Eeroti' bakaning tavaapeu', ee'noko tamung taura'puko deeko' teinge Boto Keperuu'navitue turampaapeu'.

napo' daa' masika'antavaava'navitu. ¹⁹ Porora avakareaama aa'pau', "Nau-anta, Mosesie aung boto daarimemuru'nung,

'Tenang naninge ba'aang siraraavi'aresi naaroarako napo' baara'ma'nunge teni dama' moo'ura bataata-aape paroreai.'
(*Boto 25:5*)

²⁰ Urikamu' tee namaia' naro'ka ~kenaanka-taa otoroko'nung. Ee'noko tutuna'nung

nampeesiarara boo'paru' beurukaa' otorea'.

²¹ Ee'noko teketa kenaanka-nunge napo' teni naaro dama'moo'ura parorea' boo'paru'. Ee'noko

napo' beenaumo-nung tee' nkoaru'. ²² Ee'noko

teing ookara tee' nari', teka aing ~kenaanka-taa

namaia' teni nampau'ning biurukaa' oto'evuria'

boorou', ee'noko asi'na'moo teni manikuma

boo'paru'. ²³ Ee'noko teing te'mung asirana'mung

boo'nuka daa'ariaina'mung teni temaia'koo

arera ba'aang deemparavainani? Ai' ookara

~kenaanka-taae nampau'nani teni."

²⁴ Ee'noko Jiisuu'ke aa'puru', "Dii' bakei

papaarararimaung, ai' dii'ke doma Daari

Meekung ee'noko Kumponing bakaang purinto'

noru'eria'. ²⁵ Nantoong dama'ke boo'keta

daa'arira koosinung-nanka~ paning-nupoong-

pina' nampeesiararia' otoroaing. ²⁶ Ee'noko

tenaare-koo boo'keta napo' daa'naare-koo

dii'ke ee deeruerima tasi'periaung Moosesie

tee' nau-antamuru'na' Daari Meekung-

koo daarivuu'navaro-koo? Kumponinge

tuu'doi'navari tamung urusivuko'navari-eta

karoma Moosesi aa'puu',

'Ning tee Kumponing teing aing aa'ning biikaang:

Eebaraami', Aisake', Jeekopi'. Teing ninka komeeri O'noi O'nomaung ning.' *(Toro 3:2,6)*

²⁷ Aung kara tee miru'noo' ee' otong: Ookara bakaning deempariri domantoo'nuka otorong Kumponing bakaang duta-koo, boo'nuka deea'. Dii' bakei daang noru'erimaing."

Aung Tee Pankaing Boto
(Mat 22:34-40; Luk 10:25-28)

²⁸ Narung boto-nau te' otoitaa' taaravuru' tana'eeko, ee'noko Jiisuu'ke Noru' Pitunavitu tampa' bari'uriko oovuu'. Ee'noko Jiisuu'anko pou' ee' tana'uu'naang, "Boto arera aa'na' pankaing ookara-ita?" ²⁹ Ee'noko Jiisuu'ke aa'puu', "Aung boto aa'na' pankaing masikung:

'Dii' Isireeli-nupoong taaraveriai, Kumponing niikaang Ovoring tee narung masikung.

³⁰ Ee'noko dake piaaveaing Ovoring dakaang Kumponing teieta dakaang domang ootukunung ee'noko teieta dakaang uraang~ ootukunung ee'noko teieta dakaang onou ootukunung ee'noko teie dakaang purinto' ootukunung.' *(Boto 6:4,5)*

³¹ Ee'noko kenaanka-nung boto aung:

'Dake tee naning da'koo due'nung daka piaararamana' nari' tee' piaaveaing.' *(Bountu 19:18)*

Nii'nara boto otoa' aing-koo dau basi."

³² Ee'noko boto-naue Jiisuu' aa'puu', "Nau-anta, dake bakei tampa' minkueing. Tee' minkueina' nii'nara Kumponing otoa', tee narung. ³³ Ee'noko napo' naninge piaavuai Kumponing teieta

bakaang domaang ootukunung ee'noko teieta bakaang norunoru' ootukunung ee'noko teieta bakaang purinto' ootukunung. Ee'noko oovunara piaavuai baka piaavaramana'. Aing boto meung-koo bakei tampa', dau basi teieta kau' karenaumo boonturomai tai-antavaamaung-eta ee'noko napo' avuavu' nii'ning Kumponing-koo.” ³⁴ Ee'noko Jiisuu'ke aung naning bakaang makumaku' mataa'ivui bari'uiio' aa'puu', “Da' isipo' otoa' Kumponing bakaang muu'keta.” Ee'noko tenang-eta deto teing ookara nantoong avoreau' Jiisuu' nii'ning niania' nia'koo.

Karistoo' Baa Bauring Deempari Poaing-koong?

(Mat 22:41-46; Luk 20:41-44)

³⁵ Jiisuu'ke kara nauvurima pava dootuu'nava pankava-koo teing tana'urima aa'puru', “Are-kee'koo boto naunukai aa'paamaung, ‘Tee naning Kumponing tero Pako'pari'uu'nung~ nantoong domampuri tarevuriainoo'koo tee Deevita' bakanaving-koong deempari tavo'araa'naang.’?”

³⁶ Ai' Deevita'ke baka Tanuaang Meekunge karan-tavuko~ aa'puu',

‘Teie Ovoringe nkaang Ovorings nauvuma aa'puu',

“A' ning-koo tampavine-koo ba'naniai bera

ninge dakaning too'de-nupoong dakaang

kau'koo boonavete-koo siparampainoo'ke

basi.’ ” *(Kena 110:1)*

³⁷ Tee' minkuvuma Deevita'ke baka tee Pako'pari'nii' Ovorings Kumponing-pina' basi tampuu'nung. Enang arekee' napo' Deevita' bakanaving-koong tampaapeu'?”

*Jiisuu'ke Nantoong Boto Naunuka-koo Koono-
antavuru'na'*

(Mat 23:1-36; Luk 11:37-54; 20:45-47)

³⁸ Ee'noko minkuvurima aa'puru', "Koonorariri otoriaing boto naunuka-koo mononopa' isikara ninka nanu'koo piavoromaing; nantoonge pankaing-antavaarii'naang pianuka baaveromanairu-koo. ³⁹ Napo' pava dootuu'nairu-koo ba'nava'nani'nanka tampeng-koo ba'naniaakoo' nantoonge ankampaaria'naang. Ee'noko paroro nainang tampoo' ba'ng-koo piavorokoo'. ⁴⁰ Naaroonku biikaang pavapo' bakiaa'aakoo', ee'noko kungsi isikananka nkoaakoo' nantoonge tampa' ooaarii'naang. Tee'koo biikaang kiimata bakei orara masikung."

*Naaro Sitovuru'nani Bakaang Bauta'
Kumponing-koo*

(Luk 21:1-4)

⁴¹ Jiisuu' pava dootuu'nava pankava-koo karika'koo meu'ke ba'nanui oovurio' nantoonge mooni' dua'au'. Ee'noko manee-nupoong mau'ke mooni' deto dua'au'. ⁴² Ee'noko nii'nani naaro ata'oi' porai'ng mooni'ning keura dua'uu', baru' mooni' masikeng deea', nau toea' pina' basining. ⁴³ Ee'noko Jiisuu'ke bakaning barevare-nupoong naro' bokuvurira aa'puru', "Masika' ninge naurampimang, anie naaro ata'oi'ke bakei bauta' masikung sipuing ookarai dua'aining-eta dau basi. ⁴⁴ Narionge masika' daang-pina' dua'aing mooni' mmau' oto'evurita', ee'noko teni bakei bane ata'oi'ke teka ookara-koo oto'evuining dua'uing bakaning taamang moo'siipeu'ning."

13

*Jiisuu'ke Pava Dootuu'nava Pankava
Pesi'aravaina' Nauvuru'na'
(Mat 24:1-2; Luk 21:5-6)*

¹ Ee'noko Jiisuu' pava dootuu'nava pankava-ita siarako bakaning barevare-nupoong-koo narunge aa'puu', "Nau-anta, ooveai aung bakei pavananka kapang boo'antana' oro'ke kaniau'nung." ² Ee'noko Jiisuu'ke bari'uma aa'puu', "Teka ee aung pava pankainanka boo'antana' ooverimang? Dama'ke tee enang paupaureari otoina' otoauka'nung tuuravarira dua'ariaing."

*Jiisuu'ke Mmau' Arikananka Tavo'aravaing
Nauvuru'na'
(Mat 24:3-14; Luk 21:7-19)*

³ Jiisuu' ba'namparu' Iu' Olive'po'namii-koo, pava dootuu'nava pankava-aape toroaritaa'. ⁴ Teke otoko Piita dovang Jeemisi, Jooni ee'noko Aanduru' tee-anko porora bii'ka otoroi nia'aama aa'pau', "Naumeriai tee are'moong tee' nkoaravaing? Ee'noko taa'ni'anta aming tee' nkoaraa'naang due'uko oo'koonge?". ⁵ Ee'noko Jiisuu'ke tenang tutumpurima aa'puru', "Bakei tarerariri otoriaing naninge poo-antaruri'neenga. ⁶ Mmau' nantoong poroaing nkaang miring tampaama, aa'paama, 'Ning tee ee'nara.' Ee'noko nantoong mmau' papaara-antavaariai tee' minkuaama. ⁷ Teka aroreriauka' karenanka tavo'kaako ee'noko tavo'kaavaining-koo taaraverima. Kapoo'nanka tee' oro' tee nkoaravaining, teka botu mme' due'ua'. ⁸ Narung

kansi' i'amparama nii'nara kansi' tavuainge, ee'noko narung muu' i'amparama nii'nung muu' turampuainge. U'mi' avitoitoi nkoaravainge ee'noko nantoong peera-koo booroainge. Tutuna'ning teing oraka' mantong manikumai tooto' ponto'ke due'uko mantona'.

⁹ Teka dii' tampa' tarerariai. Ee'noko ta'niniriauka' nantoonge dii' dai'daarira tuutunantaariko koompaara'navitu-koo, nii'noo' murasiaraariko pava dootuu'nairu-koo. Dii' teing donkong-antaraariai ovo'ma'nuka-anko ee'noko dauraronuka-anko dii' nkaang miring sira'koo miru'nii'nuka deentariko'. ¹⁰ Ee'noko doorenang tampara navo'ka tutung daankiari otoai nantoong amutemurii'koo. ¹¹ Ee'noko teinge dai'daarima tuutunang-koo be'antaraariko avitoitoi noru' manki' doriauka' paa'erima minkueriaina'. Teka teinge tana'daariko, Kumponing kapoo' tenang ee'nang naururiko tamung kato minkueriaing. Dii' dii'ka tee kareriauka'nung, teka tee Tanuaang Meekung karoaing. ¹² Napo' aa'noainge: bataatai tooka kompui baara'ma'nung taura'puaing dupisi'aava'naang, ee'noko baumai bauring tee' nari' nkovuai. Napo' biurukaa'ke biumaraang turampaarima dupisi'aariainge. ¹³ Dii' teing ookara nantoonge munte'daariaining ning nkaang miring-po'nupoong deentariko, ee'noko naning purimpario' bera asirana'mung basiaravaing deeko' domamparavaing."

*Kapoo' Orara Masikung Tavo'kuaing
Nauvuru'na'
(Mat 24:15-28; Luk 21:20-24)*

14 “Teie nakaronarai Danieloi daarivuu'nane'koo deeruerima tasi'periaing:

‘Naning maarekusi' donkonuaing pava dootuu'nava pankava-koo Kumponinge meeka'antavuu'noo'ke.’ (Danielo 9:27; 11:31; 12:11)

Tee taa'ni'anta osi orari-koong. Tenang tee donkonuio' ooverira dii' a' Judia'nameng-koo otoriaining miinanka-koo deto bakei navo'ka koo'dariaing! 15 Naning daunavaro-koo otoaing deeko' depeto siarara pava-koo kuung beauka'. Tamung kapoo' nka-koo tung-koo makotuauka'nunge. 16 Napo' naning mintoong-koo otoainoo'keta pava-koo toroaravauka' bakaang mononopa' nka-koo. 17 Aung batei manki' masikung teing-koo maniku' kempo'nuka ee'noko noonoo'kai otoroaining. 18 Teka dii' kunsirariaing te'mung mmaririaina'mung kamaarinang-koo tavo'kuauka'na'. 19 Tee arikung te'mung tavo'kuaing tee bakei dau basi aung kansi' tutuntoma-ita nkoaru'ning-koo bera e'mung doong-koo basinoo'koo, ee'noko napo' dama'ke tee' basi otoauka'nunge. 20 Teka Kumponinge teing nantoong baka miru'uru'ning piaavurira aing doong apuka'antavuu'. Ee'noko teing doong arikananka apuka'antavuriarui dei ookara nantoong booropeu'.

21 Ee'noko tenang ee'nanang nii'nung naninge aa'duriko deeko', ‘Ooveriai, aung tee Kumponinge Pako'pari'nii' tavo'kuaing-koong!’ nii'noo' aa'puko, ‘Ooveriai aantang!’ tee masika'antaveriauka'. 22 Ai' teing nakaronupoong ee'noko pako'pari'nii'nuka daang

Kumponing-etaning tamparimaing porora taa'ni'anta pankenanka ta'nimpaarii'na' nkoaavaing nantoong tosiaarima Kumponing bakaning naro'ka papaara-antavaarii'naang, tavo'arapeu'nung-pina'. ²³ Ee'noko dii' teing donta'ke moronuka. Ninge tero nau bakerampiru'ning.”

Dama'ke Tee Naning-naumpo' Paning-etaing Poaina'

(Mat 24:29-31; Luk 21:25-28)

²⁴ “Tenang batei arikung bakearako tee duaa' tenang mutaanampuai ee'noko kaara arakavaravauka'. ²⁵ Ee'noko beento'nanka tankavariai paning-eta. Ee'noko purinto'nanka paning-koo otoromaing dankampariai. ²⁶ Ee'noko tenang teinge ning Tee Naning-naumpo' Paning-etaing taa'ni'moi moko oomaavaing, purinto'ninka kamo'ke depeto aa'na' meena'moi. ²⁷ Ee'noko tenang ninge botoarampaing koosinunanka ookara kansi'koo teing nkaning miru'nisinuka naro'koo doving karenaumo-ita ee'noko napo' kansi' kainu'nairu-eta.”

Baavootunoo' Koi'keta' Para' Nenuvara'upeu'nung-eta

(Mat 24:32-35; Luk 21:29-33)

²⁸ “Enang tee dii'ke tee baisirovang ooverira noru'eriaing, aa'nomaung: Tenang para' nenuvara'uko noru'erikoo' teketa deto puaravuu'naang due'ka. ²⁹ Tee' nari' kapoo' aing ee' oro' tavo'arako ooverira dii'ke ee'pina' noru'eriaing, due'ui otong, karanaang poing. ³⁰ Masika' naurampimang, Teing aing kapoo' ookara nkoaravaing aung avarang

boo'pariaruko. ³¹ Paning ee'noko kansi' teing oparavaininge teka nkaang kara tee oparavauka'nung.”

*Naninge Noru'ua' Doong Ee'noko Batei
(Mat 24:36-44)*

³² “Naninge noru'ua' batei poainoo'. Paning-nupoong koosinunukai noru'aava'. Ninge tee bauringe noru'ampa'. Tekateie Mma' narunge noru'ui otong tee batei. ³³ Tekadii' tanatarariri otorimaatoai, kungsi ninka tanterariri, ai' dii'ke noru'eria' batei tavo'aravainoo'. ³⁴ Tee' nari' naning pankaing isipo' nanuma osi-eta tenkenupeu'nung-pina' bakaning botovotonaa'nuka taura' avurima mintoonge kantevuripeu' ee'noko karanaang tampa' tanatakoo teing-koo narung botovupeu'. ³⁵ Tekadii' teing tanatarariri otorimaatoaing. Noru'eria' arenang dee'ma pava okonara poaing, ai' pa muung-aapenang, ai' pa meu'namang, ai' pa siimporovuko~, ai' pa tane'nang. ³⁶ Ta'nina' poma deeko' aasirio' po'neeng. ³⁷ Tekaninge naurampimana' ookara nauarama aa'pamaung: Tekadii' teing navo'ka tarerariai.”

14

*Nantoong Bore'nukai Jiisuu' Tavu'koo Mumun-siau'na'
(Mat 26:1-5; Luk 22:1-2; Jon 11:45-53)*

¹ Te'mung Taamang Baari'koong~ ee'noko tee Paroro Iisiropa ke'munta doong deto otoko naiaako'na'mung, piristi'nuka-koo ovontung ee'noko boto naunuka mumunsiariru' Jiisuu'

aavavaama moo'aara dupisi'koo. ² Ee'noko teinge aa'pau', "Na'moo paroro ninka nkoampiauka' nantoonge karingai turamaari'neenga."

Naninge Manikumai Jiisuu' Beetania Duunie Sisi'uu'na'

(Mat 26:6-13; Jon 12:1-8)

³ Teketa tee Jiisuu' teke Beetani-namono-koo otoko tee Saimoni' tero oramuu'po'nung bakanava-koo kuunge. Ee'noko tenang Jiisuu' teke taamang banto'domai ba'nampario' nani manikuma tee-anko pou' duuninaro'* moo' pankaing-koonaro' nkavui. Ee'noko tenie pora Jiisuu'koo bore'koo dau dakovuu' teke taamang banto'domai ba'nampario'. ⁴ Ee'noko nariong iiravorora bii'ka kareaama aa'pau', "Anie aung duuni aming-koo kera'pumaang tamung? ⁵ Aung duuni baavevui dei beenaumo daaku' nopa'ke moo'aapeu' ee'noko mooni' ata'oi'nuka avuripeu'." Tee' nari' mamairoarima poore'au' teni.

⁶ Ee'noko Jiisuu'ke aa'puru', "Teni siperiai. Dii'ke aming-koo pore'antaverimang? Anie tee kapoo' tampara masakung ning-koo nkovuing.

⁷ Dii' ninka ata'oi'nuka teing doong kante otorimaatoaining nari'. Nii' nang piarorira pakuereripeu'. Teka ning tee doong kante dii' ninka o'noriauka'nung.

⁸ Anie kapoo' makosina' nkovuing. Anie ning-koo duuni mme'ka dakovuing maamu-antamura ning dako'maavaina'mung-koo. Tenie duuni koo'uing

* **14:3:** Duuni tampa' nuuraa' miring naarada' kuung sipaako'nung, moo' pankaing.

nkaang mono dako'koo maamu-antavuma.
 9 Masikung naurampimang: Are'ke tokoi
 ookara kansi'koo tee tampara doorenang
 daankiaavainoo'ke tee kapoo' anie ning-koo
 nkovuing minkuaama ani norunoru'aavaing."

*Judasie Kara Naroompuu'na' Jiisuu' Sivuko
 Tavaava'naang*

(Mat 26:14-16; Luk 22:3-6)

10 Teketa Judasi Kerio'nara Jiisuu' bakaning
 nanai'keta kenaanka-koo narung nanuu'
 piristi'nuka-koo pankainuka-anko nari'
 mumunsiaara teing-anko sivuu'naang. 11 Ee'noko
 teinge taaravaara bakei dotuariru'. Dotuarira tee
 mooni' teinge avu'koo tampau'. Ee'noko teie batei
 ee'noko taung besi'uu' Jiisuu' sivuaina'.

*Jiisuu'ke Bakaning Ninka Asirang-koo
 Naiiau'na' Baari'koong~ Paroro*

(Mat 26:17-25; Luk 22:7-14,21-23; Jon 13:21-30)

12 Tutuna'na'mung tee-koo paroro Ju' biikaang
 berete' iisiropa-koong basiaru'. Te'mung
 ee'na'mung doong sipisipi' kampia pareka
 Taamang Baari'koong-koo tavaariko'na'mung,
 ee'noko te'mung basiaro' bakaning barevare-
 nupoonge Jiisuu' aa'pau', "Dake nii' are' merira
 tee Taamang Baari'koong~ maamu-antavampira
 naiampii'naang piaromaang?" 13 Ee'noko
 Jiisuu'ke bakaning barevare-nupoong-koo
 kenaankara botovuretu' aa'purema, "Bereta
 osi pankaing-koo bereai. Ee'noko naning
 narunge utau ntong-po'nung kuru-koo ipampui
 nanuko kune'dureaing. Ee'noko tee siomperesi
 bereai. 14 Pava-koo tumparako siomperesi

bereta teva' okonara aa'perei, 'Teie nau-antai aa'puing, "Nkanavaro are' otong paroro nai-navaro nkaning barevare-nupoong ninka?" ' 15 Ee'noko teie daunavaro pankavaro tarepa ee'noko ba'nava'nang-po'navaro naurureai. Ee'noko tevaro-koo kapoo' maamu-antavereai nii'koo makosi." 16 Tee' nauvuresio' tenaanka tenkenuretu' osi pankaing-koo. Basiareta ookara kapoo' Jiisuu'ke nauvuretu'na' oovuretu'. Ee'noko tenaankai maamu-antavuretu' tee Taamang Baari'koong.

17 Ee'noko muumpuio' Jiisuu' teing ninka nanai'keta kenaanka barevare-nupoong ninka porou'. 18 Ee'noko tenang taamanaama Jiisuu'ke aa'puru', "Ninge masika' nauramping, dii'koo nari' taamanampimaatomaunge tee tooka kompui ning too'de-nupoong-koo simuaing." 19 Ee'noko teing domang manki' tutumparima naruna' doompeitaa' nia'aama aa'pau', "Baie? Ai' pa ninge?" 20 Ee'noko Jiisuu'ke aa'puru', "Dii'koo narunge nari' utau-koo toonampematomaunge. 21 Ning Tee Naning-naumpo' Paning-etaing moompaing Daari Meekung-koo minkuau'na', teka piaaru' masikung tee naning tooka kompui kare-nupoong-koo ning simuaing. Tora'kuainung tee. Ponto'aravaruu'nung dei bakei tampa'."

Jiisuu'ke Oving Bakaang Taamang Nkoaamatoaing Miru'uu'na'

(Mat 26:26-30; Luk 22:15-20; 1Kor 11:23-25)

22 Ee'noko tee' taamanaama Jiisuu'ke berete'nu nkavura, biraankevuma, pisi'ura teing avuru' aa'purima, "Nkaveriai, aung tee nkaang mono

makosi.” ²³ Tee'pura napo' uaininareng avaako nkavura kompu' tampa' tampura Kumponing-koo teing avuru', ee'noko teing ookara teru'koo naikau'. ²⁴ Naiaako aa'puru', “Aung tee nkaang ereng nerakung kara naroong-anta pinka'anta-koonng makosi, mmaw' nantoong domang-anta-koo dakoaravaing. ²⁵ Masikung naurampimang, aung uaini-koo napo' naiampauka'nung bera nerakung-koo naikampainoo'ke basi Kumponing bakaang muu'koo.” ²⁶ Ee'noko tee' minkuvura kenanavu kenavau' ee'noko danto tenkenau' Olive'po'namii-aape.

Jiisuu'ke Piita Penkemparavaing Uro'kanoo'ka Sira'puu'na'

(Mat 26:31-35; Luk 22:31-34; Jon 13:36-38)

²⁷ Jiisuu'ke aa'puru', “Dii'ke ookarai ning si'merira koo'darii'naang Kumponing tero minku bakevuu'na' Daari Meekung-koo aa'puu'na',

‘Ninge tee sipisipi' tanatanung tavanko teing sipisipi'nanka teing avitoitoi purarenka'ariaining.’ *(Sekaraia 13:7)*

²⁸ Teka ning boo'keta daa'marara Kaaleli'nameng-koo meaing dii'koo uro'ke.” ²⁹ Ee'noko Piitai kara maku'uma aa'puu', “Ninge tee bakei da' si'dampauka'nung bane ainge nii'ninge si'daako.”

³⁰ Jiisuu'ke maku'uma aa'puu', “Ninge masika' nauramaang, e'mung ee'na'mung muunga kokoree' kemu'kana' koo'kuaruko da' beemu'pie penkentaravaing ni'ninka nari' o'noremaung-koo.” ³¹ Ee'noko Piitai aa'na' karoma bari'uma aa'puu', “Ning tee da'koo penkemaravauka'nung

bera da' ninka moompeinge.” Ee'noko ookara teing nii'ning barevare-nupoong tee' nari' kareau'.

Jiisuu' Kunsiaru'na' Mintoong Ketsemeni-naukoo

(Mat 26:36-46; Luk 22:39-46)

³² Ee'noko berora ketsemani tampaako'noo'† tavo'ariru'. Ee'noko Jiisuu'ke bakaning barevare-nupoong aa'puru', “Anke ba'nantaririo' ning anka' mera kunsimaraa'naang.” ³³ Ee'noko Piita dovang Jeemisi, Jooni bokuvurira berou'. ³⁴ Ee'noko bakaang domang aa'na' manki'oitaa' oraka' dee'ou'. Ee'noko aa'puru', “Nkaang domang orarunsie bakei boo'pina' dee'moing. Anke tanatarariri otoriko.” ³⁵ Teketa kato oki'noo' bera te' doonko kinkinura kansi'koo teke kunsiaru' tee batei arikung divu'antavuu'naang makosi deeko', aa'puma, ³⁶ “Mma', Mma', da' makosi ookara kapoo' nko-koo. Aung kiimata koong kaapu baari'antameai, teka kapoo' ninka piamomaung makosi deea', kapoo' daka piaromaung deeko' makosi.” ³⁷ Ee'noko teketa toroaru'. Ee'noko teing beenaumo pe'numpuru' aasiaako, ee'noko tee Piita aa'puu', “Saimoni', da' ee aasii otong? Da' ee makosi deea' oki'noo' batei tanatarariri oto'koo?” ³⁸ “Tanatarariri otoriai kunsirarima parapaara-koo dua'dari'neenga, ai' domange tee piarori otoritaa' diikaang mono aruaru'dorimang.” ³⁹ Ee'noko napo' kato bera kunsiaru' iro' minkuvuu'na' karoma. ⁴⁰ Ee'noko napo' pora tee' teing aasiai otoroko oovuru', duta

† **14:32:** Ketsemani tee Duuni Mii'doma miru'ari otong. Te' ee'noo' sinang olive'koong mii'aako'noo' duuni nka-koo.

aasi'ke tavurio'. Ee'noko teinge Jiisuu' maku'na' paa'au'.

⁴¹ Ee'noko napo' beemu'pina' pora aa'puru' teing, “Dii' ee mme' uaarorima aasirimang? Enang makotuing. Batei enang tavo'kung. Ning Tee Naning-naumpo' Paning-etaing tooka kompui naninge simuu'naang nantoong oreng biikaang bireng-koo. ⁴² Aia', daa'darira meriai. Ooveriko naning baavemu'ng aung enang pomaang.”

Jiisuu' Moo'au'na'

(Mat 26:47-56; Luk 22:47-53; Jon 18:3-12)

⁴³ Ee'noko namu'ke tee Jiisuu' tee' karoi otoko tee Judasi pou' teing-koo nanai'keta kenaanka-koong narung nantoong karika' ninka bainatu ee'noko ta'baka dovang nkavaitaa' botoaario' teinge: piristi'nuka-koo ovontung ee'noko boto naunuka ee'noko pankeu' urantanuka.

⁴⁴ Teie tooka kompui Jiisuu' kare-nupoong-koo sivuu'naang tee taa'ni'anta maamu-antavuu' aa'puma, “Tee naning ninge nuunuampaing tee ee'nara naning dii'ke bokotaanierira dai'erira baramperiaing.” ⁴⁵ Ee'noko Judasi basiarara namu'ke Jiisuu'anko bera aa'puu', “Nau-anta Pankaing!” Ee'noko nuunuvuu'. ⁴⁶ Ee'noko Jiisuu' tanka'ke pinka'ai moo'au' tee.

⁴⁷ Ee'noko due' donkonai otorou'ning-koo narunge bakaang bainatu barampura piristi'koong pankaing bakaang botovotonaa' teka'puma dome' ete'uu'. ⁴⁸ Ee'noko Jiisuu'ke karoma aa'puru', “Dii'ke ee ning tavu' nkoaama bakiaa'kamaung deemerima bainatu dovang ninka ankonu' aa'ning nkaveri poring ning

dai'merii'naang? ⁴⁹ Doong kante ning tee dii' ee'ning ninka o'nori dootuu'nava pankava-koo nau-antamaramaung teka teke doonanairu-koo o'noko dii'ke ning dai'meriaung. Teka koonto' Daari Meekung-koong kara dupearavaing.”
⁵⁰ Ee'noko tenang teinge ookara bakaning barevare-nupoonge teka sipaama koo'ariru'.
⁵¹⁻⁵² Ee'noko narung naning nemaka baarong kakaarai duaanisie Jiisuu' siompuko teinge moo'aako teie duaana sipura simpeng mmarruu'.

Jiisuu' Ju'koong Ovontung Biikaang Tuutunang-koo~

(Mat 26:57-68; Luk 22:54-55,63-71; Jon 18:13-14,19-24)

⁵³ Ee'noko Jiisuu' piristi'nuka biikaang-anko be'antavau' naro'ariru'noo' piristi'koo ovontunuka, pankeu'koo urantanuka ee'noko boto naunuka. ⁵⁴ Piitai dama'ke isipo'keta kaarie sipurima siompuru' ee'noko tumparu' piristi'nuka biikaang pankaing bakanava'koo uro'mang, ee'noko teke Ju' biikaang piatooronuka~ ninka nari' ba'nampariri nta'koo ankavoroko'.

⁵⁵ Ee'noko piristi'nuka-koo ovontung ee'noko ookara koompaara'navitue kapoo' Jiisuu'ke nkovuu'nung-koo kara besi'au' Jiisuu' tuumpi-kooning kara daa'aara deeko' Jiisuu' dupisi'aava'naang. Ee'noko teinge kapoo' daa'aava'. ⁵⁶ Nantoong mmau'ke Jiisuu' daang dai'navimpau' dua'anta-koo, teka biikaang minkunaa nari' deea'. ⁵⁷ Narionge donkonaama daang minkuaama aa'pau',
⁵⁸ “Nii'ke taaravampirio' aa'puu', 'Ninge pava

dootuu'nava pankava tanka'ke nkonisinava' turampamira napo' beenang doong-koo nii'nava kaniampaing nantoonge tanka'ke nkonii'nava deea'." ⁵⁹ Teka ainge biikaang minkunaa nari' minkuaavaruko'.

⁶⁰ Ee'noko piristi'nuka biikaang pankaing meu' donkonura ookara-koo uro'kanoo'ka Jiisuu' tana'uma aa'puu', "Da' ee bari'na' oto'derua? Sira'daravai aung-koo tuumpiraamaung-koo!"

⁶¹ Ee'noko Jiisuu' tamung ka'duuaru otoko'. Oki'noo' karoa'. Napo' piristi'nuka biikaang pankainge tana'uma aa'puu', "Da' ee tee Kumponing tero Pako'pari'nii' nii' domameri taremeriainoo'koo, Kumponing Biraanke Bauring?"

⁶² Ee'noko Jiisuu'ke maku'urima aa'puru', "Ee', ning aa' tee. Ee'noko due'ke tee ning tasi'meriaing ning tee ee'nung, Tee Naning-naumpo' Paning-etaing Daari Meekunge kamo'ke depeto pora ookara kansi' tarevumaatoainung naururimaung. Ai' ning tee' nari' moko dii'ke oomeriaing, Kumponing tee ninka iri' okora'noo' ba'ng-antamuio'." *(Danielo 7:13)*

⁶³ Ee'noko piristi'nuka biikaang pankaing iiravora bakaang mononopa' dere'uma aa'puu', "Nii' nantoong aung-koo kapoo' minku-koo piamoria'. ⁶⁴ Kumponing akapeu'uko taaravering deeko' arekee' matauerimaang?" Ee'noko nari' kareaama poore'au', ee'noko aa'pau', "Boo'anta-koong, oraka' karomaung." ⁶⁵ Ee'noko narionge tenang-eta tutupaa'aako'. Ee'noko duta baaronge dai'aara tavau' aa'paama, "Iro' tarampeerarama~ mansi'dari naumeriai, 'Baie

pa tarumang?' ” Ee'noko teinge piatooronukai moo'aara tanko'pau'.

Piita Penkemparu'na' Jiisuu'koo

(Mat 26:69-75; Luk 22:56-62; Jon 18:15-18,25-27)

⁶⁶ Tenang Piita pava-koo dama'du-navarokoo otoko Piristi' Pankaing bakaning-koonani nerai'na' bautara pou'. ⁶⁷ Ee'noko Piita ankavoko oovuu', ee'noko koonto' tee oovuitaa' tenie aa'puu', “Narung dake Jiisuu' Nasareti'nung ninka otorimaung.” ⁶⁸ Ee'noko Piitai penkemparama aa'puu', “Ning aa' noru'marava' dake minkumeina'.” Ee'noko Piita karanaang-aape diiri'aru'. Ee'noko tenang kokoree' karou'. ⁶⁹ Ee'noko tenie bautarai napo' oovura due' donkonai otorou'ning nauvurima aa'puru', “Aung teing-koo narung.” ⁷⁰ Ee'noko Piita napo' penkemparu'. Ee'noko napo' pankaroompuaruko teinge nantoonge teke donkonai otoroko'ninge Piita tuumpiaama aa'pau', “Bakei da' teie, teing-koo narung masika', ai' da' Kaaleli'na' karemang.” ⁷¹ Ee'noko Piita baka barakosi'arama‡ maraka-antavarama aa'puu', “Ninge tee naning noru'ampa' dii'ke minkuerimatomaung.” ⁷² Ee'noko namu'ke kokoree' koo'kuu' kemu'kana'. Ee'noko Piitai tenang noru'uu' Jiisuu'ke minkuvuma aa'puu'na', “Kokoree' mme' kemu'kana' koo'kuaruko da' penkentaravaing ni'ninka nari' o'noremaung-koo beemu'pie.” Ee'noko tee' noru'urainange biromparu'.

‡ **14:71:** Baka barakosi'arama ee' minkuarapeu', “Masikung minkuamparu' dei Kumponinge tamupeu'!”

15

Jiisuu' Pailati'anko Tavo'au'na'

(Mat 27:1-2,11-14; Luk 23:1-5; Jon 18:28-38)

¹ Tero maatanang teing piristi'nuka-koo ovontung pankeu'koo urantanuka, boto naunuka ee'noko ookara koompaara'navitu naro'ke mumunsiariru'. Ee'noko teketa Jiisuu' dai'aara tavo'au' Pailati'anko. ² Pailati'ke tana'uma aa'puu', "Da' ee Daurarong~ Ju'nupoong Biikaang?" Jiisuu'ke bari'uma aa'puu', "Masikung minkuemaang." ³ Ee'noko ookara piristi'nukai kapoo' avutevu'koo tuutuau'. ⁴ Tuutuuaako Pailati'ke napo' tana'uma aa'puu', "Arekee', bari'earoo'naang? Taaraveko mmau' kapoo'koo tuumpiraamaang." ⁵ Ee'noko Jiisuu'ke napo' kara-koo nii'naare maku'evua'. Ee'noko tee'koo Pailati' aa'na' ta'nimparu'.

Pailati'ke Botovuru' Jiisuu' Koi'koo Taaka-koo

(Mat 27:15-26; Luk 23:13-25; Jon 18:39-19:16)

⁶ Ookara mare' kante-koo Taamang Baari'koong-koo~ Pailati'ke kiimata-ita narung simpiri'antaevuriko' nantoonge tana'aako. ⁷ Ee'noko te'mung batei-koo naning miring Barabasi kiimata-koo otoko nariong ninka ovo'ma' turampaako'ning ninka, turampeema naning dupisi'au'ning. ⁸ Ee'noko nantoong naro'ariru' Pailati'ke tana'koo mare' kante nkovuko'na' nkovua'naang. ⁹ Ee'noko Pailati'ke tana'urima aa'puru', "Teka dii'ke aung Ju'nupoong Biikaang Daurarong ninge simpiri'anta-koo ee piarorimang?" ¹⁰ Tampa' noru'uitaa' ai' piristi'nuka-koo ovontunge

Jiisuu' tee mamairo-ita tee-anko tavo'au'nung.
¹¹ Ee'noko pankeng piristi'nukai nantoong tukoaaru' Pailati'anko bokiaako, Barabasi narung simpiri'antavuko teing-anko po'koo.
¹² Ee'noko Pailati'ke napo' nantoong nia'urima aa'puru', "Teka ninge arekee' nkoama'naang piarorimaang aung Ju'nupoong Biikaang Daurarong?" ¹³ Ee'noko teinge bokiaama aa'pau', "Aa'barata'koo taakaveaing." ¹⁴ Ee'noko Pailati'ke aa'puru', "Teka aming orara nkovuing-koo?" Ee'noko tee' minkuvuio' napo' baru' aa'na' bokiaama aa'pau', "Aa'barata'koo taakaveaing tee." ¹⁵ Ee'noko Pailati'ke nantoong pinau-antakoo piavora Barabasi simpiri'antavuu' teing-anko po'koo. Ee'noko Jiisuu' mura'koo botovuru' Pailati'ke, ee'noko avuru' aa'barata'koo taakakoo.

Piatooronukai~ Jiisuu' Doisina'au'na'
(Mat 27:27-31; Jon 19:2-3)

¹⁶ Ee'noko piatooronukai Jiisuu' ovo'ma' bakanava'koo kuung tung-antavau'. Ee'noko ookara bii'marang naro' po'koo bokuaaru' tee akapeu'aava'naang. ¹⁷ Ee'noko mononopa' isikung dauraronuka biikaang-pina' iiraampumaung kurumpau', ee'noko baakopo mo'ming kunikunisi-koo nkoaara tee-koo bore'koo kurumpau' dauraronuka kurumpaarimana'. ¹⁸ Ee'noko tenang atatai'aako' aa'paama, "Tampara masikung, Daurarong Ju'nupoong Biikaang!" ¹⁹ Ee'noko bore'koo mura'au' bana'ke tutupaa'aama, ee'noko miinge keemparima kinkinaako' Jiisuu'koo. ²⁰ Ee'noko

akapeu'aakotaa' mononopa' iiraampumaung kiru'au', ee'noko bakaang mononopa' napo' kurumpau' tee-koo. Ee'noko tenkeng-antavau' aa'barata'koo taaka-koo.

Jiisuu' Dupisi'au'na' Aa'barata'koo
(*Mat 27:32-44; Luk 23:26-43; Jon 19:17-27*)

²¹ Ee'noko beroma taunga naning miring Saimoni' kune'au' tamung pora'keta pora tankinuko, ee'noko botoau' Jiisuu' bakaang aa'barata' poru'koo. Aung Saimoni' Sairini-nung, Aleksanda' namainta Ruupasi beuma.

²² Ee'noko teketa Jiisuu' tavo'au' Kolokata' tampaamanoo', miru'noo' Makupi'noo'.

²³ Ee'noko teka te' basiarira, teinge Jiisuu' uaini bankinie pitunisi miring maara' ninka Jiisuu' avu'koo paaravau'. Ee'noko nai-koo kupi'ou'.

²⁴ Ee'noko tenang Jiisuu' aa'barata'koo taakavau'. Baaronanka bakaang bii'ka-koo tankee'eera kapoo' deikoo'koong nkoaama, ee' noru'aitaa' baie pa aung mononopa' nkavuu'naang? ²⁵ E'moo duaa' sirang poio' bi'au' aa'barata'koo. ²⁶ Ee'noko daua aung kara tuumpiau'naare daariau', JU'NUPOONG BIIKAANG DAURARONG. ²⁷ Ee'noko Jiisuu' ninka nari' nii'naanka mutaa'o nkora aa'barata'koo taakavaaretu', narung tee-koo tampavine-aape, ee'noko narung mare'aanavine-aape. ²⁸ Ee'noko enang Daari Meekunge minkuvuma aa'puu'na' dupearu',

“Oreng ninka naro'ka tapo'nisi.” (*Aisaia' 53:12*)

²⁹ Ee'noko nantoong teke tankinaako'ninge siisiai tankinaako', koovi'aama. Ee'noko aa'paako', “Ei, da' tee pava dootuu'nava pankava pesi'era napo'

doong beenange kaniepeu'nung tantaramaung.
³⁰ Enang daka teketa aa'barata'keta dipi'darara sirarara domaang moo'daravai!" ³¹ Napo' tee' nari' teinge piristi'nuka-koo ovontunge, ee'noko boto naunukai akapeu'aako' tee, aa'paama, "Aunge tee nantoong oovuning domaang moo'urikoo', teka baka domaang moo'koo makotua'. ³² Aung Kumponing tero Pako'pari'nii' nantoong domampuri tarevuriaing-koong, ee'noko Daurarong Isireeli-nupoong Biikaang, enang aa'barata'keta depeto siaravai ooampira masika'antavampiaina'." Ee'noko napo' tenaanka tee ninka nari' taakavaaretu'naankai Jiisuu'poore'uretu'.

Jiisuu' Bou'na'

(Mat 27:45-56; Luk 23:44-49; Jon 19:28-30)

³³ Ee'noko duaaki' nang mutaanange ookara kansi' tunumparavaruu' bera kamunoo'ke basi. ³⁴ Ee'noko kamunoo'uiio' Jiisuu' aa'na' karoma osinung karai aa'puma, "Eloi, Eloi, Lama Sabakatani." Kuunoo' aa'puitaa', "Nkaang Kumponing, nkaang Kumponing, ning dake aming-koo si'meing?" ³⁵ Ee'noko nii'ninge nantoonge teke donkonai otorou'ninge tee' taravaara aa'pau', "Taaraveriai. Eliasi bokuvumaang." ³⁶ Ee'noko narung kua'parara kapoo' uaini kaaveerii'koo du'mumpura bana'koo dai'antavura Jiisuu'ke musi'koo toong-antavuu' aa'puma, "Iro' ooampiai, Eliasie pora aa'barata'keta sing-antavuaing deeko'." ³⁷ Ee'noko Jiisuu' tenang aa'na' bokuma asi'namu' domaang oparu'. ³⁸ Ee'noko tee baarong

pava dootuu'nava pankava-koong, meekavaro ku'nung, meu' ke'me'aru' a'dei'keta depeto dere'arama bera a'doong kainu'. ³⁹ Ee'noko tenang teie piatooro daaku' tarenarai Jiisuu'aape bere'arama donkonui tee'puko taaravura ee'noko tee' boo'paru'na' oovura aa'puu', “Aung bakei masika' Kumponing Bauring!” ⁴⁰ Ee'noko nii'ning maniku'ke isipo'keta ooai otorou'. ⁴¹ Teing-koo nii'nani Meeri' Ma'dala-nani, ee'noko nii'nani napo' Saalome', ee'noko napo' Meeri' nemakara Jeemisi namainta Joosesi beuko. Aing teing maniku' tenang Jiisuu' Kaaleli'ke otoko siompaama pakuaako'ning kapoo' apuka'parako'ning-koo.

Jiisuu' Kuvi Dako'doma Sipau'na'

(Mat 27:57-61; Luk 23:50-55; Jon 19:38-42)

⁴² Te'mung Doong Uaana'mung-koo maamuna'mung, muung-aapevuio'* Doong Uaana'mung due'uko, naning miring Josepa' Arimatea'nung tavo'aru'. Josepa' tee narung koompaara'navitu-koong pankaing Kumponing bakaang muu' donkonuko oovuu'naang nempuko'nung; ⁴³ Avoroa' Pailati'anko bera tana'uu' Jiisuu'nung mono nka-koo. ⁴⁴ Ee'noko Pailati'ke taaravura Jiisuu' bou'na' aa'puu', “Teka ee boo'paring, ai' boo'parava'?” Teketa komanda' bokuvura tana'uma aa'puu', “Jiisuu' ee masikung boo'paring?” ⁴⁵ Ee'noko Pailati'ke

* **15:42:** Tenang duaa' tumparako doong maamuna'mung-koo tee Doong Uaana'mung tutumparako'nung. Josepa' Arimatea'nung ee'noko Nikodemasi iri'narumpuresi dako'uretu' tee Jiisuu', Doong Uaana'mung orarivure'neeng-koo.

komanda'nung kara taaravura Jiisuu' masikung bou'na' taura'puu' Josepa'ke mono nka-koo. ⁴⁶ Ee'noko Josepa'ke pankaing baarong kakaara moo'uu' Jiisuu'nung mono nopa'koo, ee'noko aa'barata'keta sing-antavura teie baaronge kakaarai nopa'uu'. Ee'noko kuvi dako'doma boia'koong nenke'au'nung-koo kuung sipura karanaang kapang kaavororii' kovempura ku'numpuu'. ⁴⁷ Ee'noko Meeri' Ma'dalanani, Meeri' Joosesi bauko tenaankai tampa' keperuu' uresi Jiisuu' bempau'noo' oovuretu'.

16

Jiisuu' Daa'aru'na' Boo'keta

(Mat 28:1-8; Luk 24:1-12; Jon 20:1-10)

¹ Doong Uaana'mung tankiniu' Meeri' Ma'dala-nani, Meeri' Jeemisie bauko, ee'noko Saalome' duuni tampa' nuuraa' moo'au' Jiisuu'koong mono sisi'koo. ² Ee'noko tero ora'ka Saandei-na'mung kuvi dako'doma berou' duaa' mme' pata'uko. ³ Ee'noko bii'ka minkuarima aa'paako', "Nii' dee'ma baie kapang korimemurii'naang kuvi dako'doma karanaang-eta?" ⁴ Ee'noko beroma kapang teketa kosi'ario' ooau'. Tee kapanoo' bakei aa'na' pankaing. ⁵ Ee'noko tumpariru' kuvi dako'doma. Ee'noko teka narung naning nemaka ooau' ba'nampario' tampavine-aape. Bakaang mononopa' kakaara kurunisi. Ee'noko teing ta'nimpariru' tee-koo. ⁶ Ee'noko teie aa'puru', "Ta'niniriauka'. Dii'ke Jiisuu' besi'erimang Nasareti'nung aa'barata'koo taakavaieeng. Tee tee a' otoa', tero daa'aring.

Ooveriai a' bempaieenoo'. ⁷ Enang berira aung kara nauereriaing bakaning barevare-nupoong tee ninka Piita, aa'perima, 'Jiisuu' dii'koo uro'ke bemaang Kaaleli'aape. Teka berira ooveriaing baka naururu'na.' ” ⁸ Ee'noko kuvi dako'doma-ita avoro'ke nopa'uri bakoarira kua'pariri berou'. Nii'ning-ankoi kapoo' minkuaava' avoreaara.

Jiisuu' Sira'paru'na' Teni Meeri' Ma'dalanani-ankoi

(Mat 28:9-10; Jon 20:11-18)

⁹ Dama'due Jiisuu' bou'noo'keta daa'arara tero maatanang doong Saandei-na'mung Meeri' Ma'dalanani-ankoi tutung oro'paru' ~kenaankataa ma'nari bata'uru'nani. ¹⁰ Ee'noko tenie bera Jiisuu' ba'marang nauvuru' orarunsiarima birompariko. ¹¹ Ee'noko tenang tenie aa'puriko, “Jiisuu' daa'aring, ninge ooansing,” teing masika'antavaava' bakaang kara.

Jiisuu' Kenaankara Barevarera-koo Basiaru'na'
(Luk 24:13-35)

¹² Teketa oovunara-pina' oro'paritaa' bakaning-koonaanka taunga nanureko kune'uretu' osi-eta isipo'ka. ¹³ Tenaankai toroareta napo' nariong barevare-nupoong nauaaretu', ee'noko teinge masika'antavaarea' beekaang kara.

Jiisuu' Bakaning-koo Basiarara Mintoong Nkoaavainoo' Nauvuru'na'

¹⁴ Dama'ke Jiisuu' teing-koo nanai'keta narung-koo basiaru' taamanaako. Ee'noko iikoo'uru' domampario' ooau'ninge minkuaako noru' tupu'paa' otoroi masika'antavaariaruunung-koo. ¹⁵ Ee'noko aa'puru', “Ookara kansi'koo naniriaing

nantoong ookara-koo doorenang tampara daankierima. ¹⁶ Ee'noko naning masika'antavui ntong-koo minkiarara meeka'antavarara tee moo'aravaing, ee'noko masika'antavuauka'nung Kumponing kiimata-koo tampuaing. ¹⁷ Ning masika'antamaavaining ninka aing ee' oro' taa'ni'anta tavo'aravaing: Ma'nari bata'aariainge nkaang miring-koo, ee'noko oovunung karai kareaavai. ¹⁸ Bane boru' kompaavainge ee'noko bane dopa naiaama teie baikevuriauka!. Teinge biikaang bireng narung pante'aariko siipa-po'nupoong taarevoroaing.”

Jiisuu' Paning-aape Koinuu'na'
(Luk 24:50-53; Nka 1:9-11)

¹⁹ Dama'due Jiisuu' teing ninka kareaakotaa' baka siramparara paning-aape koinuu', ee'noko Kumponing-koo tampavine-aape ba'namparu'. ²⁰ Ee'noko bakaning barevare-nupoong avitoitoni nanau' ookara osi-koo daankiarima. Oving nari' teing ninka mintooparu' puring-antavurima biikaang kara taa'ni'anta ninka tavo'anta-koo.

**Kara Naroong-anta Nerakung Kongarana'
The New Testament in the Naasioi Language of Papua
New Guinea**

Nupela Testamen long tokples Naasioi long Niugini

Copyright © 1994 The Bible Society of Papua New Guinea

© Faith Comes by Hearing

Language: Naasioi

Dialect: Kongara

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2016-08-30

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files dated 31 Aug 2023

0fe571ca-6209-55e0-bc3e-74b7123016b1